

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ADLİ PSİKİYATRİ OLGULARININ RETROSPEKTİF DEĞERLENDİRİLMESİNE DAİR BİR ÇALIŞMA

Ash AYDIN

**ADLİ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Yıldırım Beyathı DOĞAN**

2017-ANKARA

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ADLİ PSİKIYATRİ OLGULARININ RETROSPEKTİF
DEĞERLENDİRİLMESİNE DAİR BİR ÇALIŞMA**

Aslı AYDIN

**ADLİ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Yıldırım Beyathı DOĞAN**

2017-ANKARA

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “**Adli Psikiyatri Olgularının Retrospektif Değerlendirilmesine Dair Bir Çalışma**” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikri tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan çalışma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir. Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: **Aslı AYDIN**

Tarih: **10.05.2017**

İmza:

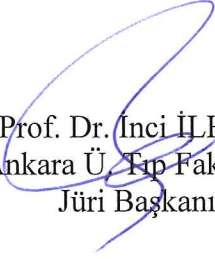
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı
Adli Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında

Aslı AYDIN tarafından hazırlanan

“Adli Psikiyatri Olgularının Retrospektif Değerlendirilmesine Dair Bir Çalışma” adlı
tez çalışması

aşağıdaki jüri tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak
OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

10.05.2017

Prof. Dr. İnci İLHAN
Ankara Ü. Tıp Fakültesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Yıldırım Beyatlı DOĞAN
Ankara Ü. Tıp Fakültesi
Üye

Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ
Gazi Ü. Edebiyat Fakültesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa no:</u>
Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGELER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Tıp ve Hukuk Ortak Alanı (Medikolegal Alan)	2
1.2. Suç Tanımı	3
1.3. Suç Kuramları	6
1.3.1. Biyolojik Kuramlar	6
1.3.1.1. Genetik Faktörler	8
1.3.1.2. Biyokimyasal Özellikler	9
1.3.2. Temel Psikolojik Yaklaşımlar	10
1.3.3. Bilişsel ve Sosyal Gelişim Kuramları	13
1.3.4. Temel Sosyolojik Kuramlar	14
1.3.4.1. Sosyal Yapı Kuramları	14
1.3.4.1.1. Kültürel Aktarım Kuramı (Cultural Transmission Theory)	14
1.3.4.1.2. Alt Sınıf Kültür Çatışması Kuramı (Lower Class Culture Conflict Theory)	15
1.3.4.1.3. Sosyal Zorlama-Engelleme Kuramı (Social Strain Theory)	16
1.3.5. Ceza Kavramı	16
1.3.5.1. Akıl Hastalığının Ceza Ehliyetine Etkisi	17
2. GEREÇ VE YÖNTEM	21
2.1. Araştırmanın Amacı	21
2.2. Araştırmanın Modeli	21
2.3. Örneklem Seçimi Ve Verilerin Toplanması	21
2.4. Veri Toplama Araçları	22

2.4.1. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI)	22
2.6. Verilerin Analizi	22
2.6.1. İstatistiksel Yöntemler	22
3. BULGULAR	24
3.1. Sosyo Demografik Değişkenler	24
3.2. MMPI Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Dağılım Özellikleri	25
3.3. Kişilerin Cinsiyetlerine Göre MMPI Alt Ölçek Puanları Arasındaki Farklılıklar	29
3.4. Kişilerin Öğrenim Durumlarına Göre MMPI Alt Ölçek Puanları Arasındaki Farklılıklar	31
3.5. Kişilerin Medeni Durumlarına Göre MMPI Alt Ölçek Puanları Arasındaki Farklılıklar	33
3.6. Kişilerin Geçerlik ve Klinik Alt Ölçekleri ile Yaşları Arasındaki İlişkiler	35
3.7. Kişilerin MMPI Alt Ölçeklerinin Kendi Aralarındaki İlişkiler	37
4. TARTIŞMA	38
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	42
ÖZET	44
ABSTRACT	45
KAYNAKLAR	46
EKLER	52
Ek-1: Akademik Kurul Kararı	60
ÖZGEÇMİŞ	53

ÖNSÖZ

Adli Psikoloji alanının ülkemizde hızla gelişmeye devam eden bir alan olması ve çalışma hayatımda özellikle bu alanda gördüğüm bir takım eksiklikler beni böyle bir alanda eğitim almaya ve kendimi geliştirmeye yönlendirdi. Sonrasında Ankara Üniversitesi'nde tanışmış olduğum adli bilimler topluluğunun çok değerli tüm öğretim üyeleri, öğrencileri ve çalışanları ufkumu inanılmaz genişlettiler ve yapılan çalışmaların artırılmasına yönelik olarak bana motive kaynağı oldular. Ve devamında başlangıç olarak böyle bir tez oluştu.

Yüksek lisans eğitimim süresince ve tez aşamamda desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Yıldırım Beyatlı DOĞAN'a, yardımlarından dolayı Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ hocama ve Ar. Gör. Hilal KAYA arkadaşşıma, katkılarından dolayı Ankara Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilimdalı'nda çalışan meslektaşlarıma, destekleri için eşim ve sonsuz ilham kaynağım biricik oğlum Poyraz AYDIN'a teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

ÇİZELGELER

	<u>Sayfa no:</u>
Çizelge 1. Kişilerin Demografik Bilgilerinin Dağılımı	24
Çizelge 2. Kişilerin Yaşlarına Dair Özet İstatistikler	24
Çizelge 3. Geçerlik ve Klinik Alt Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Dağılımı	25
Çizelge 4. Cinsiyete Göre Geçerlik ve Klinik Alt Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Dağılımı	26
Çizelge 5. Kadınlara Ait Profil Örüntüsü	27
Çizelge 6. Erkeklere Ait Profil Örüntüsü	28
Çizelge 7. Yalan Alt Ölçeği, Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği ve Düzeltme Alt Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı	29
Çizelge 8. Klinik Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı	30
Çizelge 9. Yalan Alt Ölçeği, Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği ve Düzeltme Alt Ölçeği Puan Ortalamalarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	31
Çizelge 10. Klinik Alt Ölçek Puanlarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	32
Çizelge 11. Yalan Alt Ölçeği, Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği ve Düzeltme Alt Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Dağılımı	33
Çizelge 12. Klinik Alt Ölçek Puanlarının Medeni Duruma Göre Dağılımı	34
Çizelge 13. Değişkenler Arasındaki İlişkiler 1	35
Çizelge 14. Değişkenler Arasındaki İlişkiler 2	37

1. GİRİŞ

Adalet sisteminin doğru ve hızlı bir şekilde ilerlemesinde, kurallara uygun, tam ve doğru bir şekilde yapılan ruhsal durum değerlendirmeleri gerçeği yadsınamayacak bir önem arz etmektedir. Hukuki sürecin doğru bir şekilde ilerlemesinde mahkemelere sunulan raporlarda dikkate alınanın ne tür değişkenler olduğunun önemi büyüktür. Olguların psikometrik değerlendirmeleri de dahil olmak üzere kimlik, sosyodemografik özellikleri gibi bazı verilerinin değerlendirilmesinin ancak bütün bir resmi tasavvur etmekle mümkün olacağı düşünülmektedir.

Bu tez çalışması adli değerlendirmelerdeki bazı önemli verileri toplamayı hedef alan, tıp ve hukuk sisteminin birlikte değerlendirildiği bütüncül disiplinlerarası bir çalışma niteliğindedir.

Çalışma Ankara Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda 1 Ocak 2014 - 31 Aralık 2015 tarihleri arasında adli vaka olarak değerlendirilen yetişkin hasta dosyalarının tamamının incelenmesi ile elde edilen bilgilerden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Taranan dosyalardan sosyodemografik bilgilerine eksiksiz ulaşılan ve kendilerine değerlendirme amaçlı Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI) uygulanan 56 kişilik grup (30 erkek ve 26 kadın) örneklem grubu olarak seçilmiştir.

Örneklem grubunun dosyalarında ve hastane kayıtlarında şahısların suç türleri ve mahkemeler tarafından gönderilme nedenlerinin tamamına ulaşılamamıştır. Ulaşılabilen bilgilerden yararlanılarak, adli makamlarca gönderilme nedenleri arasında şunlar sayılabilir: Kişinin TCK 32/1-2 kapsamında değerlendirilip – değerlendirilemeyeceği, uğramış olduğu cinsel istismar nedeniyle ruh sağlığının bozulup-bozulmadığı, kişinin TMK 405,406 ve 408 maddeleri gereğince vesayet altına alınmasını gerektiren durumunun tespiti, şahsın cinsiyet değişikliğinin zorunlu olup-olmadığı, kapsamlı psikolojik değerlendirme, olaya bağlı olarak sekel mahiyetinde arıza olup-olmadığı, boşanma davasına bağlı olarak aile değerlendirmesi

gibi durumlar. Suç türleri olarak ise; kasten adam öldürme, hırsızlığa tam teşebbüs, yaralama-hakaret-tehdit, konut dokunulmazlığına ihlal ve nitelikli hırsızlık, hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma, basit yaralama türleri bulunmaktadır.

Çalışmada irdelenen husus MMPI test uygulamasının işaret ettiği psikopatoloji odağında şekillenmektedir. Birbirinden farklılık sergileyen denekler tıbbi öykülerinde yer alan suç davranışı örüntüsü odağında ortaklaşmaktadır. MMPI kişilikle ilişkili çok değişik etmenlerin belirli bir düzlemde ele alan objektif bir ölçme aracıdır. Aracın neyi ne kadar ölçtüğü yanıtların aritmetiksel işleminden geçirilmesinden sonra anlaşılır.

Çalışmanın ilk bölümünde hukuk ve tıp ortak alanı (medikolegal alan) üzerinde durulmuştur. Suç tanımı ve suç kuramları kavramsal çerçevede ele alınıp bu kapsamda yer alan biyolojik, psikolojik, sosyolojik kuramlara yer verilmiştir. Bir fiilin suç kapsamında değerlendirilebilmesi için suçun kanuni tanımında yer verilen unsurların gerçekleşmesinin yeterli olmayacağı ve konunun adli psikiyatri açısından değerlendirilerek ceza ehliyetinin varlığı hususunda tartışmasız bir durumun yaratılması gerektiği ele alınmıştır. Başka bir deyişle adli psikiyatri incelemeleri neticesinde kişinin ceza ehliyetine sahip olmadığı durumu sabit ise kişinin suç işlemiş sayılmayacağı ve suçsuz kabul edileceği zira ceza ehliyetinin olmadığı hallerde eylemin suç teşkil etmesine rağmen kişinin ehliyetsizliği sebebiyle ceza almayacağı yer almıştır. Son bölümde konu kapsamında adli psikiyatri açısından MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) çerçevesinde elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Son bölümde ise analiz çalışması yer almakta olup analiz sonuçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1.1. Tıp ve Hukuk Ortak Alanı (Medikolegal Alan)

Sağlık çalışanları sağlık hizmeti verip vermeme konusunda yasal kimi haklara sahiptir. Öncelikle çağdaş tıp olanaklarını kullanarak, etik ilkeler çerçevesinde hastayı tedavi veya reddetme imkanları bulunmaktadır. Bu bağlamda herhangi bir

baskı altında olmadan mesleği uygulama hakları söz konusudur. Amaç mesleğin dış etkilerden bağımsız bir şekilde uygulanmasıdır.

Tıp hukuku sağlık personelindeki sorumluluk bilincinin oluşmasını sağlayan, etik ilkeler ve mahremiyete/özel korunaklı alana saygı çerçevesinde kişi hak ve özgürlükleri gözetilerek bilinçli olarak bir hizmet sunmaktadır. Tıp hukuku, kişilerin maddi ve manevi değerlerine, toplumsal normlara saygı duyarak hasta hakları ile Medeni Kanun 16. Madde kapsamında kişilik haklarının birlikte ele alınmasını sağlayan multidisipliner/disiplinler arası bir kavramdır (Alacakaptan, 2013, 32).

1.2. Suç Tanımı

Suç konusu toplumdan topluma farklılık arz eden ve insanlık tarihi kadar eski bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbek, 2015, 23). Herhangi bir zaman diliminde suç olarak nitelendirilmeyen bir olgu farklı bir zaman diliminde suç olarak tanımlanabilmekte, zamana, mekâna ve topluma göre farklılıklar göstermektedir. Suç olgusuna kavramsal olarak bakıldığında, insanların zaman zaman toplumsal beklentilere ters düşen, aykırılık arz eden tutum ve davranışlarının toplumsal düzeni yıkıcı bir boyuta ulaştığında söz konusu davranışların suç olarak nitelendirildiği görülmektedir (Kunter, 1978, 54).

Binder (1988:31) toplumsal düzeni yıkıcı/bozucu tutum ve davranışların, küçük ve resmi olmayan gruplarda o grubun kendi kurallarıyla; niceliksel olarak daha büyük ya da resmi kurumlarda yönetmelik ve yasalarla; toplumda ise kınama ve dışlanma gibi davranışlar veya cezalar ile önlenmeye çalışılmakta olduğunu söyler.

Hukukçular suçu salt hukuki yönden kendilerini ilgilendiren yönüyle tanımlama yoluna gitmişler ancak suç olgusu multidisipliner bir alan olması nedeniyle sosyolog ve kriminologları da kapsamaktadır. (Sokullu-Akıncı, 2012, 46).

Suçla ilgili çok eskiden beri yapılan araştırmalar, davranışsal tanımlardan ziyade bu siyasi-hukuki konulardan dolayı karıştırılmaktadır. Suçun davranışsal tanımı olan suçluluk, en çok endişe verici suç türlerine neden olan belirli bir kişilik profili üzerine odaklanmaktadır. Tüm cezai davranışlar, sembolik kaynaklar elde etmek için güç, dolandırıcılık veya gizlilik kullanmayı prensibi içermektedir (Antolisei, 1976:34).

Suçluluk ben merkezli, başkalarının acısına ve ihtiyaçlarına duyarsızlık ve düşük öz-saygı ile karakterize edilen stratejik bir davranış tarzıdır. Bazı bireyler, suçu cazip bulma eğilimi gösterirler, çünkü göreceli olarak kolay veya basit stratejilerle anında memnuniyet sağlayabilirler. Bu stratejiler genellikle riskli ve heyecanlıdır, genellikle az beceri veya planlama gerektirir. Onlar sık sık mağdurlar için acı ya da rahatsızlık verir ve kariyerlerine, ailelerine ve dostluklarına müdahale ederek az ya da çok uzun vadeli faydalar sağlar (Gottfredson ve Hirsch, 1990).

Teknik Hukuk Okulu'na bağlı yazarlar Ceza Hukuku'na ilişkin çalışmaların salt pozitif hukuk alanında kalması gerektiğini düşünmekte; suç deyince "hukuki düzenin sonucu itibariyle yaptırım uygulanmasını gerektiren fiil" olarak tanımlamaktadırlar. Tanımın niteliği itibariyle kısa olması ceza hukukunun aslında mutlak bir değer taşımadığını, niteliğinin/özünün zamanla değişebileceğini ortaya koymaktadır. Antolisei (1976) suçu kısaca bir ceza yaptırımına/müeyyideye bağlanan eylem olarak tanımlamaktadır. Kunter (1978:231) suçu hukuk düzeninin veya ceza yasalarının ihlali olarak tanımlamakta fayda olduğunu belirtmektedir. Ancak bu tanımlama suçun yalnızca biçimsel özelliklerini belirlemekte ve öze inme konusunda yetersiz kalmaktadır.

Suçu bütün yönleriyle yansıtan ve unsurlarını gözler önüne seren bir tanımlamanın olması için hareket noktasının özenle seçilmesi gerekmektedir. Hareket noktası pozitif hukuk alanına girmeyen bir noktadan seçilmişe, tanımlama subjektif nitelikleri ağır basan ve tanımlamayı yapan kişinin sosyal, politik görüş ve inançları çerçevesinde sekillenen bir değer olarak görmesi beklenir.

Garofalo (1991) suçu ahlak düzenini yıkıcı veya bozucu davranışlarla ihlal eden, bu nedenle Devlet'in hoş göremeyeceği bir fiil olarak değerlendirmektedir. Ferri (1974) ise suçu her zaman ve her yerde ortalama/makul bir insanın sahip olduğu dürüstlük duygusuna saldırıyı ifade eden bir hareket olarak tanımlamaktadır. Bu tanımların ortak bir paydada bulunduğu söylenebilse de gerçeğe uygun olmadıkları düşünülmektedir. Çünkü yasalar sadece ahlaka aykırı olan saldırıları, tutum ve davranışları suç kapsamında değerlendirmemekte aynı zamanda ahlaka aykırı sayılması mümkün olmayan eylemleri de ceza yaptırımına bağlamak suretiyle suç haline getirebilmektedir. Örneğin Kabahatler Yasası'nda kimi eylemler yukarıda bahsi geçen toplumsal düzeni veya ahlaka aykırı sayılabilecek davranışlar kategorisinde değerlendirilseler dahi ahlakı ağır bir tarza bozan veya toplumsal düzeni yıkıcı/bozucu bir eylem kapsamında değerlendirmesi doğru değildir. Aynı zamanda suçlar sadece dürüstlük veya merhamet duygularını değil ancak şeref, haysiyete bağlılık, dinsel inanç gibi duyguları da ihlal ettikleri için yukarıda Garofalo (1991)'nin yaptığı tanım doğru kabul edilemez. Çünkü kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylemin halkın ortalama ahlak anlayışına aykırılık arz etmesi mümkün olmayabilir. Bu yüzden Ferri'nin yaptığı tanımı da inandırıcı bulamayız (Erem, 1966:27, akt. Kunter, 2014:231).

Suç bir taraftan yaptırımlar yolu ile bir taraftan da suçun biyolojik, sosyolojik ve psikolojik nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılmakta ve önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Bilim adamları suç davranışını inceleyerek çeşitli kuramlar ileri sürmüşlerdir (Eisenber ve Patterson, 1979).

Bununla birlikte, birkaç ünlü kriminologun belirttiği gibi (örneğin, Sampson ve Laub 1993, Gottfredson ve Hirschi, 1990), suçun anlaşılmasının anahtarı, belirli cezai fiiller üzerine değil, tüm cezai davranışların temel niteliklerine odaklanmaktır.

Suçla ilgili çok eskiden beri yapılan araştırmalar, davranışsal tanımlardan ziyade bu siyasi-hukuki konulardan ötürü karıştırılmıştır. Suçun davranışsal tanımı, suçluluk, en çok endişe verici suç türlerine neden olan belirli bir kişilik profili

üzerine odaklanmaktadır. Tüm cezai davranışlar, malzeme veya sembolik kaynaklar elde etmek için güç, dolandırıcılık veya gizlilik kullanmayı içerir.

Çatışma teorilerinin ve suçun eleştirel teorilerinin merkezinde yer alan bu konular önemlidir. Bununla birlikte, rekabet eden çıkar grupları arasındaki sistematik olarak daha derin iktidar ilişkilerine odaklandıkları için, mümkün olan en iyi politika alternatiflerini nadiren sağlarlar ve suçun algılanışlarını çözülemez bir sorun olarak pekiştirme eğilimindedirler. Burada yapmak istediğimiz, insanın ekolojik yaklaşımının bizi suç kontrolünde bazı pratik stratejilere yönlendirip yönlendirmeyeceğini görmektir. İnsan kaynakları, maddi, sembolik veya hedonistik bir değere sahip olabilir.

1.3. Suç Kuramları

Suç kuramları suç davranışını açıklamaya yönelik olup bireysel, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere dört ana başlıkta incelenmektedir. İlk kuramlar genellikle suç davranışını genetik yatkınlıklar, fiziksel anormallikler, akıl hastalıkları gibi faktörlerle açıklamaya çalışırken sonra geliştirilen kuramlar ise suç davranışını birden fazla değişken kapsamında açıklamaktadır.

1.3.1. Biyolojik Kuramlar

Biyolojik yaklaşım suçlu davranışının biyolojik bir rahatsızlıktan ileri geldiğini ileri sürmektedir. Bu görüş çerçevesinde suçluların genetik/kalıtımsal bir rahatsızlığı/bozukluğu, endokrin dengelerinde patoloji ya da beyin hasarı söz konusudur. Yani bedensel özellikleri ve mizaçları onları kendi iradeleri dışında suça yönlendirmektedir (Gibbons, 1970). Lombrosso bu yaklaşımın ilk temsilcilerinden olup suç eğilimi gösteren kişilerin kendi iradeleri ile suça yönelmediklerini, suça eğilimin kalıtsal bir özellik olduğunu ileri sürmüştür (Rowe ve Osgood, 1984). Lombrosso'ya göre suçlu doğan kişiler küt ve uzun bir çeneye sahip olup sakalları

ince ve seyrekler. Bu kişiler bahsi geçen fiziksel özellikleri nedeniyle suçta eğilimli olmakta ve suçluların tanınmasını kolaylaştırmaktadır.

Lombroso (1984) araştırmalarının birçoğunu İtalyan hastanelerinde gerçekleştirmiş olup ilerleyen zaman dilimlerinde bu kuramını değiştirmiştir. Yeni kuramına göre suçlu kişilerin fiziksel tipleri nedeniyle normal kişilerden daha fazla suç işlemediklerini, ancak suçta eğilimli olan kişiler grubundan gelmeleri nedeniyle daha fazla suç işlediklerini ileri sürmüştür (Haskell ve Yablonsky, 1974).

Biyolojik kuramın diğeri bir temsilcisi olan Sheldon belirli fiziksel özellikler sahip kişilerin mizaç ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye değinerek insanları temelde dört fiziki kategoriye ayırmıştır:

- (i) Endomorflar: Şişman olup otoriteye boyun eğme eğilimi göstermektedir. Ayrıca bu kişiler fiziksel aktivitelere ilgi duymazlar.
- (ii) Mezomorflar: Kalın kemikli, kasları gelişmiş, atletik yapıdadırlar. Ayrıca toplumda kendilerini zorla kabul ettiren, fiziksel olarak dinamik kişilerdir.
- (iii) Ektomorflar: Bu kişiler ise ince yapılı olup uzun boylu fiziksel özelliğe ve içe dönük bir karakter yapısına sahiptirler.
- (iv) Dengeli Tipler: Bu tiplerin kayda değer dikkat çeken bir özellikleri olmayıp, herhangi bir nitelikleri ön plana çıkmamaktadır (Gibbons, 1970).

Yukarıda yapılan sınıflandırmalar geçmişte kalmış olup o dönemde ciddi yöntem sorunlarının olması, tipla ilgili bilgilerin sınırlı olması dolayısıyla suçlu davranışının açıklanması konusunda rasyonel önermelerde bulunulması konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu sınıflandırmalar tıp bilgisinin sınırlı olması benzer biçimde yöntemsiz yoksunluk nedeniyle rasyonel bir niteliğe ulaşamamıştır. Bugün yalnızca tarihsel önemleri nedeni ile anımsanmaktadır. Ancak son yıllarda özellikle genetikçiler, biyokimyacılar, endokrinolojistler, nörologlar ve psikofizyologlar gibi

farklı disiplinlerde yer alan uzmanların yoğun çalışmaları neticesinde suçlu davranışının genetik ve biyokimyasal yönüne ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır:

1.3.1.1. Genetik Faktörler

Genetik faktörlerin kişilerin erken çocukluk yaşantıları, kültürel etkiler ve diğer faktörlerden ayırt etmek oldukça güçtür. Bu bakımdan sosyokültürel etkenlerin sınıflandırılmasıyla ilgili çalışmaların çok özenle yapılması gerekmektedir. Genetik ile suçluluk ilişkisini ele alan araştırmalar özellikle şu üç alanda toplandığı söylenebilir:

- (i) Ailenin geçmişiyle ilgili araştırmalar
- (ii) Evlat edinilen çocuklarla ilgili araştırmalar
- (iii) İkizler üzerinde yapılan araştırmalar

Suçluların suça olan eğilimlerinin kalıtsal bir nitelik gösterip göstermediğine yönelik çalışmalar öncelikle aile geçmişinin incelenmesi suretiyle yapılmıştır. İlk araştırmalar bu yönde olmakla birlikte suçluların aile köklerine bakıldığında bu bireylerin önceki kuşaklarında da aynı veya benzer suçlar işlendiğine yönelik bulgular bulunmuştur (Vetter ve Silverman, 1986). Ancak tek başına bu durum suç işleme eğiliminin kalıtsal olduğunu göstermemekte, kişinin içinde bulunduğu çevrede çocuğun suç işleyen kişilerle yakın temas içinde bulunmasının neticesinde istenmeyen tutum ve davranışlar sergileyebileceği bu bağlamda öğrenmenin etkisinin bertaraf edilemeyeceği açıktır. Bu noktada suça yönelik davranış, aile gururunu/haysiyetini zedeleyen bir davranış olarak görüldüğünden pek çok aile geçmişinde yer alan suça ilişkin anılarını saklama eğilimindedirler. Araştırmacılar da bu sebepten dolayı doğruluğu kuşkulu olan resmi kayıtlara bağlı çalışmak durumunda kalmaktadırlar (Siegel ve Senna, 1981; Vetter ve Silverman, 1986). O zaman dilimi için suç kabul edilen eylemlerin zaman içinde değişerek suç

niteliğinden çıkması halinde de aile geçmişlerinin incelenmesiyle ilgili araştırma sonuçları konusunda tedbirli davranılması başkaca bir neden yaratmaktadır.

Evlat edinilen çocuklara ilişkin yapılan araştırmalarda ise suç işleme eğilimi üzerinde birtakım genetik faktörlerin söz konusu olabileceği ortaya konulmuştur. Hutchinhs ve Mednick (1997) 'de Danimarka'da evlat edinilmiş 1145 erkek çocuk üzerinden bir çalışma yapılmış ve bu çocukların biyolojik anne-babalarıyla herhangi bir iletişimleri olmamasına rağmen biyolojik babaları suçlu olan evlat edinilmiş çocukların, babaları suçlu olmayan çocuklara göre iki misli daha fazla suçlu oldukları bulunmuştur (Vetter ve Silverman, 1986). Bu bağlamda çocuk yetiştirme şekli, anne-babanın tutumları ve sosyal sınıflar açısından aile çevresine yönelik ilişkilerin, kalıtsal özelliklerden daha az rol oynadığı söylenebilir (Fishbein, 2006). Anne baba tutumu çocukta suça yatkınlığı genetik faktörlerden bağımsız olarak etkilemektedir. (Rowe ve Osgood, 1984; Mednick ve ark.,1984; Fishbein,1990).

Geleneksel aileleri inceleyerek kalıtsallığın temellerine değinmeye çalışan çalışmalar bugün büyük oranda terk edilmiştir, çünkü genetik etkiyi çevresel onca ögeden ayrı kılıp saflaştırarak incelemek mümkün değildir. Evlat edinme çalışmalarının ön alması bu nedenledir.

Walters 'ın suç ve antisosyal davranış kalıtımına ilişkin önemli kanıtlar bulduğu 1972-1989 yılları arasında yayınlanan 13 evlat edinme olgusu bulunan meta analitik çalışmasında çevre mi genetik mi kesinliğinde bir ayrıma ulaşmasa da, en düşük oranda bile temsil bulan genetik yüklülüğün çevre etkisiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

1.3.1.2. Biyokimyasal Özellikler

Saldırganlığın biyokimyasal işleyişine yönelik yapılan araştırmaların odak noktası merkezi sinir sistemlerine üzerinde yoğunlaşmaktadır. Serotonin hormonu bir

sinirsel ileti olarak duygusal uyaranlara verilen davranışsal tepkilerini engellemekte olup saldırganlığı önleyici/azaltıcı etki göstermektedir. (Fishbein, 1990).

Kreuz ve Rose (1971)'de Schiavi ve arkadaşları (1984)' de yaptıkları bir araştırmada erkek cinsiyet hormonu olan testosteronun erkeklerde saldırganlık düzeyini artırdığı ve etkilediğini bulmuşlardır. Hapishanede bulunan kadınlarda yapılan çalışmalarda, benzer biçimde pre-menstrüasyon dönemlerinde kadınların daha saldırgan oldukları ve suç işledikleri, çevrelerine karşı daha duyarsız ve umursamaz oldukları gözlenmiştir. Ancak çalışılan kadınların geçmiş öyküsünde pre-menstrüel dönemlerinin dışında aynı eylem örüntülerinin olup olmadığı içerdiği şiddet ve dürtüsellik açısından şimdiki duruma benzeyip benzemediği bilinmemektedir (Fishbein, 1990).

Özellikle son dönemde yapılan araştırmalar kişilerin/bireylerin biyolojik yapılarıyla suçluluk arasındaki ilişkinin incelenmesini gündeme getirmektedir. Bireyin genetik yapısı üzerinde çevresel faktörlerin etkisinin de incelenmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

1.3.2. Temel Psikolojik Yaklaşımlar

Psikolojik yaklaşımlar bireyleri bir davranışı gerçekleştirmeye sevkeden güdüleyicilere odaklanmaktadır. Bireylerin psikopatolojisinde gerek gelişimsel özelliklerin gerekse başlangıç dönemlerinde ve sonrasında yakın çevre ilişkilerinin belirleyici olduğunu kabul eder. Suç eylemine bu kabuller çerçevesinde bakar. Suçlu bireyi 'uyumsuz', 'ayrık' olarak tanımlarken bir diğer anlamıyla onlara 'hasta' gözüyle bakmaktadır (Gibbons 2006).

Bu bakış açısıyla suçluluk, gerisinde psikolojik bir aksaklığı işaret etmekte, suçlunun davranışı hastalığının belirtisi olarak değerlendirilmektedir. Suçlu kişiler değişik tanı başlıkları altında ele alınırken en sık tekrar eden terimler asosyal, antisosyal, impulsif ve agresif nitelermeleridir.

Suç teorileri, suç davranışının çevre bütünü içerisinde ya da bireyle sınırlı çözümlenmesi odağında şekillenmiştir. Bazı psikolojik kuramlar, kişisel düzeyde psikolojik değişkenler ile kişinin suç işleme davranışı arasında ilişki olduğunu söyler. Sorumlu psikolojik değişkenlerin tanımlanıp, ölçülebilmesinin önemine işaret eder. (Bandura, 1969).

Öğrenme kuramları, suç davranışını açıklarken edimsel öğrenmenin esas alınması gerektiği düşüncesindedir (Miller & Dollard, 1941). Öğrenme ve sonuçta oluşan davranışın tanımlı bir uyaranla tanımlı koşullarda kuşkusuz bir biçimde kendini tekrar edeceği bu kuramın en temel kabulüdür. Dolayısıyla suç eyleminin (edimsel öge) ortaya çıkışında tanımlı koşulların varlığı söz konusudur. Bu koşulların irdelenmesi halinde suçla ilişkili kapsamlı çözümlenmeler mümkün olabilecektir.

Sosyal öğrenme kuramcıları, suç davranışın şekil aldığı koşulların içsel ve dışsal etkenleri içerdiğini ve belirli bir davranışın gelecekteki başka davranışların ön belirleyicisi olduğu düşüncesindedirler (Bandura, 1969). Suçlu davranışı böylesi bir nedensellik modeline dayanmaktadır.

Suç davranışında çağrışımsal pekiştirmenin önemine değinen yazarlar çekirdek bir öğrenmenin üzerine temellenmiş davranış örüntüsünün o kişinin dağarcığında mevcut (duygusal, tutumsal, davranışsal) çağrıştırıcılarla yeniden ortaya çıkarak kendini tekrar ettiğini ileri sürerler. Bu davranışın şekillenmesinde esas olanın edimsel koşullanma olduğu ortaya çıkmaktadır (Burgess ve Akers, 1966, 2007).

Psikodinamik-psikoanalitik kuram, kişiliğin yaşamın başlarında geliştirildiğini ve kimlik, benlik ve süper ego olmak üzere üç ayrı bölümden oluştuğunu ileri sürmektedir. Kimlik, içgüdüsel hareketleri, ego ise kimliği temsil eden sosyal normları ifade etmektedir (Siegel ve diğerleri, 2006). Bu kuram suçluluğu id, ego ve süper ego gelişiminde oluşan patolojik durumlarla açıklamaktadır.

Kriminal dürtülerin, ilkel benliğin denetimindeki eksiklik, dürtüsel davranışların daha çok temsil edilmesine yol açar. Dürtüsel davranış ile suç davranışı arasında yakın bir ilişki vardır. Söz konusu olan yalnızca iddeki denetim eksikliği olmayıp, egonun zayıf olması, süperegonun gelişmemiş olması bir arada düşünülmesi gereken sonuçlardır.

Çoğunlukla ego tarafından yönetilen id ve toplumsal normlar arasındaki çatışmadan kaynaklanan ve suçluluğa yol açan iç çatışmalar bireye çok acı verir, bu nedenle birey onları bilinçaltına iter. Ardından, birey çatışmalarla başa çıkmak için savunma mekanizmaları olarak adlandırılan başa çıkma stratejileri geliştirir ve bu savunma mekanizmaları problemlili kişilik özellikleri ve suçluluk gibi sorunlu davranışlara neden olabilir. Özünde, yasadışı davranış, bir iç hastalığın dış görünüşü olarak görülmektedir (Shoemaker, 2005).

1950'lerde Sheldon ve Eleanor Glueck, erkeklerle (n=500) yaptıkları çalışmada çalışmalarda kişilik ve suçluluk arasındaki bağlantıya odaklanmışlardır (Glueck & Glueck, 1950, 1952). Buradan kalkarak medeni durum suç fiili ile hangi ölçüde bağlantılı olabileceği sorusu irdelenmiş, suç işleyen deneklerin, bekâr olmayan deneklerle karşılaştırıldığında, "daha az kooperatif", "daha şüpheli", "daha yıkıcı", "daha savunmacı " ve " daha çok yıkıcı öfke" ifadesine sahip oldukları görülmüştür (Glueck & Glueck, 1952, s. 152). Buna ek olarak, suçlu erkeklerde daha ciddi "zihinsel patoloji" nin söz konusu olduğunu bildirmişlerdir (Glueck & Glueck, 1952, s. 162). Onların çalışmaları, uygulanan yöntemleri nedeniyle eleştirilse de, diğer araştırmacılara, suçluluk durumuyla bağlantılı olarak kişilik ve psikiyatrik bozukluğu incelemeleri için ilham kaynağı olmuştur (Shoemaker, 2005).

Bazı araştırmacılar ise antisosyal ve agresif davranışları ve düşük benlik saygısını suçluluğa bağlamışlardır (Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt ve Caspi, 2005).

Psikopati, sosyal olarak yıkıcı kişilik bozukluğu ve sosyal-yasal beklentileri ve normları ihlal etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Hare, 1998, s. 105). DSM-IV

kriterlerine dayanarak, Birleşik Devletlerde genel popülasyondaki psikopati yaygınlığı şizofrenininkiyle yaklaşık olarak aynı olduğu tahmin edilmektedir (yaklaşık%1; Hare, 1993). Ceza infaz kurumlarında, psikopatların oranı %20 den daha yüksek olup, psikopatlar ağır suçların sanıkları olarak bilinmektedir. Saptamanın sahibi Hare' e göre semptomlar iki kategoriye ayrılır: duygusal / kişilerarası. Bu ayrıma bağlı olarak Hare Psikopati Ölçeği (Hare Psychopathy Checklist) geliştirilmiştir (Hare, 1993). Ölçeğin kullanımı ile psikopat kişilerin güvenilir bir şekilde saptanabilmesi ve dolayısıyla önleyici müdahaleler söz konusu olabilecektir.

Eysenck çalışmalarında (1990), suçlularla ilişkili olarak daha düşük uyarılma düzeylerine sahip olduklarını ve bu farklılığın da kişinin suç davranışında ön algılama düzeyinde etkili olduğunu söylemiştir. Bu özelliklerin cezai alanda dışa dönüklük ve nevrozluğa neden olabileceğini bildirmiştir.

1.3.3. Bilişsel ve Sosyal Gelişim Kuramları

Bilişsel kuramcılar, çevremizde olan biteni anlayabilmek için problem çözme konusunda yardımcı olan zihinsel aktivitelere/faaliyetlere odaklanır (Siegel ve diğerleri, 2006). Bilişsel kuramcılara göre gelişimsel ihtiyaçlara bağlı olarak birtakım gelişimsel görevler söz konusudur. Buna örnek olarak bir gencin bir kimsenin fiziksel ve cinsel rolünü alması, yeni akran ilişkileri kurması, ailesinden bağımsız hareket edebilmesi, bir meslek icra edebiliyor olması, entelektüel beceriler geliştirebilmesi, toplumsal normlar çerçevesinde kabul edilebilir davranış yetisi geliştirebilmesi gibi görevlerden oluşmaktadır. Bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bahsi geçen sorunlar toplumsal normların ihlal edilmesine yönelik davranış sergilemesine, otoriteyle çatışmasına neden olabilir. Gelişime yönelik gereksinimleri karşılanmayan genç, ona sınırlarını öğretme çabasında olan ailesinden, yetişkinlerden uzaklaşır. Bu uzaklaşma sonucunda oluşan bilgi eksikliği, onu çevresinden ve genci olumlu şekilde yönlendiremeyecek yetişkinlerden yön bulmasına neden olacak, onu suçlu davranışlara itecektir

(Trajanowitz ve Marash, 1983). İşte bu gelişim süreci içinde karşılıklı saygı ve dayanışmaya dayanan bir etkileşim yoksa, buna bağlı olarak bir adalet duygusu oluşmamışsa, kurallara uyma konusunda gencin doğru bir değerlendirme yapması her zaman mümkün olmamaktadır. Bu da onu suçlu davranışa yakınlaştırmaktadır.

1.3.4. Temel Sosyolojik Kuramlar

Suçluluğu, bireyin içinde yaşadığı sosyal çevreye bağlı olarak sosyal yapı, sosyal süreçler ve sosyal tepkiler açısından açıklayan pek çok kuram bulunmaktadır.

1.3.4.1. Sosyal Yapı Kuramları

Sosyal yapı kuramlarının merkezinde olumsuz çevre koşullarıyla suçluluk arasında doğrudan bir bağlantı kurulmaktadır. Buna bağlı olarak sosyoekonomik ve sosyokültürel olarak alt katmanlarda yer alan insanların suç işleyeceği şeklinde bir kalıp yargı ortaya çıkmaktadır.

1.3.4.1.1. Kültürel Aktarım Kuramı (Cultural Transmission Theory)

Shaw ve McKay gelir düzeyi düşük kesimlerde ve özellikle gecekondü yerleşkelerinde suç oranının yüksek olmasını sosyal değer yargıları ve sosyal kurumlar açısından açıklamaya çalışmış; suçluluk oranının düşük olduğu bölgeler ile yüksek olduğu bölgeler arasında sosyal değerler ve kurumlar açısından birtakım farklılıkların olduğunu saptamışlardır. Suçluluk düzeyinin düşük olduğu bölgelerde okul ve kilise gibi sosyal kurumlara devam etmenin yüksek olduğunu, ebeveynlerin çocuklarının orta sınıf değer yargılarına göre yetiştirme konusunda çaba gösterdiklerini başka bir deyişle geleneksel tutum ve değerler ekseninde bir tutarlılık, uyum söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşın suçun yüksek olduğu bölgelerde çatışan değerlerin bulunabileceği, bazı gençlere geleneksel tutum ve değer yargıları ekseninde eğitim verilirken bazı gençlere ise toplum tarafından hoş

karşılanmayan hırsızlık, üçkağıtçılık, olay çıkartma gibi yasal olmayan yolların öğretildiği saptanmıştır. Shaw ve McKay'e göre birbirleriyle çatışan değerler sisteminde genç erkeklerin bu iki yoldan birisini seçmeye zorlanması durumu da beraberinde birtakım tehlikeleri getirmektedir. Örneğin özellikle alt sınıf olan ve gecekondu bölgelerinde yaşayan gençlerin itaati ve uyumu gerektiren orta sınıf normlarıyla yaşadıkları çatışmalar nedeniyle sokak çeteciliğinin yerleşmiş olması durumu söz konusu olmaktadır (Siegel ve Senna, 2004). Shaw ve McKay suçun yüksek olduğu bölgelere ilişkin olarak sağlık, eğitim gibi sosyal hizmetlerin/kurumların yetersiz olduğunu, bu kişilere hizmet verecek olan kişilerin de başka bir çevreden (bu bölgenin dışından) gelen kişiler olması nedeniyle kontrolün sağlanmasında birtakım zorlukların söz konusu olduğunu ve suç oranında artışı tetikleyen bir unsur olarak değerlendirilebileceğinin altını çizmektedir (Gold, 1987).

1.3.4.1.2. Alt Sınıf Kültür Çatışması Kuramı (Lower Class Culture Conflict Theory)

Miller (2003) kültür çatışması kuramından hareket ederek alt sınıflarda hakim olan çete faaliyetlerinin oluşum sürecini incelemektedir. Miller, suçluluğu alt sınıf kültüründe yerleşmiş olan değer ve tutumların bir ürünü olarak görmekte ve yukarıda bahsi geçen Shaw ve McKay'den farklı olarak kendilerine maddi kazanç ve birtakım sosyal ayrıcalık kazanma çabasında olan başıboş/kontrolsüz gençlerin eylemleri olarak görmektedir. Bu bölgeler kültürel ve sosyal ortam olarak olanakları kısıtlı ve iş imkanı açısından da zayıf olduğu için genç grupların kişisel doyum peşinde koşacağını ifade etmektedir. Miller'in ileri sürdüğü bir diğer görüş de erkeklerin eşleriyle ve çocuklarıyla olana etkileşimi zayıf olduğu için aileler kadın temelli/kadına dayalı bir eğilim göstermektedir. Bu bağlamda anneler babaların bu yaklaşımı neticesinde çocuklarını ve kendilerini korumak için daha korumacı bir yaklaşım sergilemeye çalışmakta ve aykırı bir yaşam sürmemeleri için çaba göstermektedir. Gencin babasından uzaklaşması baba rolünü çevresinden öğrenmesine neden olmakta, sokak köşelerinde toplanan çetelerden medet

ummaktadırlar (Siegel ve Senna, 1981). Bu durumda anneler her ne kadar evlatlarını sosyal çevreye karşı korumaya çalışsa da çocuklar rol model olarak benimseyebilecekleri suç çetelerine karışmakta ve suçluluk oranı artmaktadır.

1.3.4.1.3. Sosyal Zorlama-Engelleme Kuramı (Social Strain Theory)

Merton (1981) yasal yollardan sosyal ve ekonomik açıdan istediğini elde edemeyen gençlerin kendilerini öfkeli hissetmelerinin bir sonucu olarak suç işlemeye yöneldiklerini ifade etmektedir. İnsanların çoğu benzer beklenti ve hedeflere sahip olduğu şeklindeki varsayımında alt sınıflar ve üst sınıflar arasında beklenti geliştirmek açısından bir fark olmadığı, dolayısıyla eğitim ve iş olanakları açısından herhangi bir kısıtlılığın üst sınıf lehine fark yaratması halinde ciddi çatışmalar çıkacak ve bu da suç fiiliyle sonuçlanacaktır. Başka bir deyişle başarıya giden yolar açık olmasına rağmen imkanların yetersiz olması nedeniyle alt sınıfın istediklerine/beklentilerine ulaşamama hali ortaya çıkmaktadır. Bu noktada başarıya giden yolun engellenmiş olması bireylerde normlara karşı gelme ve suçlu davranış sergileme şeklinde kendini gösterir. Oysa orta ve üst sınıflarda eğitim ve diğer sosyal-teknik imkanlar bu kişilerin hedeflerine ulaşabilmelerine imkân sunmaktadır. Dolayısıyla bireylerin başarıya ulaşmasındaki faktörler sosyal sınıflar tarafından saptanmış, sınırları çizilmiştir (Agnew, 1985; Clements, 1988).

1.3.5. Ceza Kavramı

Ceza, hukuka aykırı fiillere öngörülen yaptırım türü olarak ifade edilebileceği gibi toplumca değer verilen yararların ihlaline karşı devletin öngördüğü yaptırım olarak da ifade edilebilir. Burada bahsi geçen hukuka aykırı fiiller yasalar tarafından yasaklanan fiiller veya eksiklikler olarak ifade edilebilir. Kişinin toplum düzenini bozduğu için, işlediği fiil nedeniyle toplumun kınama duygusunu belirten bir yaptırımın uygulanması zorunluluk arz etmesi nedeniyle cezalar söz konusu olabilmektedir.

Toplum yaşamında cezadan vazgeçmek olası değildir. Ceza hukukunun tamamen kaldırılması veya yerini tedbirler hukukuna bırakması fikri fazla benimsenmemektedir. Ceza hukukunun etkisinin azaltılması ve ceza yerine süresi belli olmayan önlemler veya ceza hukuku kapsamında olmayan sosyalleştirme programlarının uygulanması adalete zarar verici bir nitelik arz etmekte olup cezanın caydırıcı özelliğini ve sanığın yargılama aşamasındaki haklarını tehlikeye sokabilir. Bu durumda ceza hangi birey üzerinde uygulanıyorsa cezanın sakıncalı etkileri göz önüne alınarak elden geldiğince dengeli bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Jescheck, 1982:484).

Cezanın amacı konusundaki görüşler çeşitlik göstermekle birlikte temelde söz konusu görüşlerin cezanın amacı noktasında sorgulamayı gerektirdiği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan ceza siyaseti açısından cezanın amacının net olarak ortaya konulması gerekmektedir. Cezaların çeşitleri, miktar ve infaza ilişkin nitelikleri başka bir deyişle yaptırım sistemi ceza siyaseti olarak kabul edilen amaca uygun bir şekilde belirlenmektedir (Yüce, 2005:10). Cezai davranış, hayatımız boyunca bireysel, toplumsal ve ekolojik faktörler arasındaki karmaşık etkileşimleri içeren sistematik bir sürecin ürünüdür.

1.3.5.1. Akıl Hastalığının Ceza Ehliyetine Etkisi

Hukuka aykırı bir fiilden dolayı kişinin ceza alabilmesi için öncelikle işlenen fiil Türk Ceza Kanunu'nda (2005) ve diğer kanunlarda suç olarak nitelendirilmeli ve kişinin ceza ehliyetinin olması gerekmektedir. Bu bağlamda işlenen fiil suçun unsurlarını taşıyorsa o fiil suç olarak nitelendirilecek ancak fiilin işlendiği zaman diliminde suçun unsurlarını taşıyamıyorsa o takdirde fiil suç olarak değerlendirilemez. Kişinin işlediği fiilin suçun unsurlarını barındırıyor olması o kişinin suçlu bulunmasını ve ceza almasını tek başına gerektirmez. Kişinin mutlaka ceza ehliyetinin bulunması gerekmektedir. Ceza ehliyeti ise kişinin işlediği fiilin anlam ve önemini kavrayabilmesi idrak edebilmesidir (Özbek, 2014, 234).

Roma Hukuku'ndan beri akıl hastalığı ceza ehliyetini etkileyen bir neden olarak görülmektedir. Roma Hukuku'nda akıl hastalarının işlediği eylem kanunlar bazında suç olarak değerlendirilse dahi akıl hastası olduğu anlaşılanlar ceza ehliyetine sahip olmadığı kanaatiyle suçsuz bulunurlardı. Bu durumun temelinde akıl hastalığına sahip kişilerin anlama ve isteme kabiliyetlerinin olmadığı veya yeterince gelişmediği durumu yatmaktadır. İşlediği eylem/fiilin farkında olmayan, iradesini kontrol edemeyen kişilerin ceza almaları mümkün gözükmemekte, ceza ehliyetine sahip olmadıkları için suçsuz konumda bulunmaktadır (Koca, 2012, 43).

Roma hukukunda akıl hastaları küçüklerle bir tutulmuş, yargılamanın sonucunda akıl hastalığına sahip olanların suçsuzluğuna karar verilerek sadece koruma tedbirleri uygulanmasına karar verilmiştir. Cermen hukukunda ise akıl hastalarının verdikleri zararların azmış bir hayvan tarafından verilen zararlardan farklı olmadığı ve bu kişilere suç isnad edilemeyeceği ifade edilmiş, ortaçağda akıl hastalarının sorumsuzluğu düşüncesi geçerli olmuştur. Öte yandan Kilise hukukunda ise akıl hastalığına sahip olanların ceza sorumluluğu kabule edilmemiş ancak iyileşirlerse bazı sınırlamalara tabi olmaları kabul edilmiştir. Bu bağlamda hangi akıl hastalığına sahip bireylerin işledikleri fiilden dolayı sorumlu tutulamayacağı konusunda akıl hastalığının ceza ehliyetini kaldıran veya azaltan bir neden olarak görülebileceği hakkında üç sistem öngörülmüştür (Gölcüklü, 2013,67).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (2005) 32. maddesine göre kişilerin suçu işledikleri sırada fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaya engel bir durumunun olup olmaması daha açık bir deyişle fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini,önemli derecede etkileyebilecek bir durumun varlığı halinde kişi işlediği eylemden dolayı sorumlu tutulamaz. Bu durumda suçun işlendiği sırada fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaya engel olan veya fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede etkilenen akıl hastalığı bulunanlara ceza verilmez (TCK m.32/1). Buna karşın suçun işlendiği sırada fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini önemli olamayan derecede etkileyen akıl hastalarına ceza verilmektedir.

Türk Ceza Yasası'nda akıl hastalığına kusur yeteneğinde meydana gelen etkiye göre farklı sonuçlar bağlanmıştır. Akıl hastalığı Yasa'da üç gruba ayrılmıştır:

- (i) Failin işlemiş olduğu fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamasına engel olan akıl hastalığı
- (ii) İşlemiş bulunduğu fiille ilgili olarak davranışlarını kontrol etme/yönlendirme yeteneğini önemli derecede azaltan akıl hastalığı
- (iii) Failin işlemiş olduğu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini önemli derecede olmamakla birlikte azaltan akıl hastalığı (TCK m.32).

Failin suçu işlediği sırada işlemiş olduğu fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaya engel olan veya fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede etkilenen akıl hastalığı bulunanlara ceza verilmez (TCK.32/1). Buna karşılık fail suçu işlediği sırada fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini önemsiz derecede azaltan akıl hastalığı bulunanlara ceza verilmektedir (TCK.m.32/2).

Failin fiili işlediği sırada tam akıl hastalığı mevcut ise ceza verilmeyeceği TCK m.32/1 belirtilmektedir. Bu kişiler yargılama gideri veya tazminat gibi para cezalarından da çarptırılmaz. Yasa'da tam akıl hastalığı tanımlanmamış olmakla birlikte akıl hastalığı nedeniyle "işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamama" veya "bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olması" aranmıştır (TCK m.32/1). Bu noktada önemle belirtilmelidir ki kişinin sadece akıl hastalığının bulunması ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmamakta ayrıca akıl hastalığı nedeniyle kişinin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığı veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azaldığı hususların da araştırılması gerekmektedir. Çünkü akıl hastalığı kişinin işlediği her fiil açısından algılama ve irade yeteneği üzerinde etkili olmayabilir (Kunter, 2012, 231).

Kısmi akıl hastalığında ise failin işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede olmamakla birlikte azalmış olan kişidir (TCK m.32). O halde yasa hükmünün karşıt anlamında şu sonuç çıkarılabilir: Tam olmayan akıl hastalığı davranışları yönlendirme yeteneğini önemsiz derecede azaltan akıl hastalığıdır. Bu kişiler yönünden tam akıl hastalığından farklı olarak ceza verilmekte ancak cezanın indirilmesi yoluna da gidilebilir. Suçu işlediği sırada failin kısmi akıl hastası olması faile ceza verilmesini engellememekte ancak cezada indirim öngörülebilmektedir (TCK m.32/2).

Yine akıl hastalığında failin ceza alıp almayacağını tespitinde failin işlediği suçu işlediği sırada akıl hastalığının olup olmadığının bir tespiti gerekmektedir. Örneğin bazı dönemlerde etkili olan epilepsi akıl hastalığında fiilin işlendiği sırada failin hastalığının nüksedip nüksetmediği incelenecektir. Ruhsal bozukluğu olan kişiler açısından konuyu ele aldığımızda ise bu kişilerin kusur ehliyetlerinin varlığı kabul edilmektedir. Bu kişiler akıl hastalığına sahip kişilerden farklı olarak işlediği fiilin anlam ve önemine ne derece idrak ettiğine bağlı olarak ceza tayini sağlanacaktır (Toroslu, 2014, 23).

Akıl hastalığının suç oranında ciddi artışlar yaratacağı görüşü artık kabul görmemektedir. Bu noktada akıl hastalarının işledikleri suçların özellikleri, işleniş tarzları, yoğunluğu suçluların tehlike yaratabileceği kanısını oluşturmaktadır. Bu durumda suçun işlendiği sırada fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamaya engel olan veya fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede etkilenen akıl hastalığı bulunanlara ceza verilemeyecek ancak tehlike yarattığı gerçeği göz önünde tutularak güvenlik tedbirleri uygulanacaktır. Akıl hastalarındaki suç işleme olasılığının toplumun diğer kesimindeki insanlarla kıyaslanınca daha yüksek olduğuna ilişkin kesin veriler ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla her suçlu akıl hastası değildir, buna paralel her akıl hastası da suçlu değildir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacına, araştırma modeline, örneklem seçimi ve verilerin toplanmasına, veri toplama araçlarına, elde edilen verilerin analizinde kullanılan yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Mahkemeler tarafından gönderilen adli vaka dosyalarının MMPI profillerinin sosyodemografik değişkenlere göre incelenmesidir.

2.2. Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli olarak örneklem grubunun MMPI testi klinik alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla betimsel ve ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir.

2.3. Örneklem Seçimi Ve Verilerin Toplanması

Çalışma Ankara Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda 1 Ocak 2014 - 31 Aralık 2015 tarihleri arasında mahkemeler tarafından adli vaka olarak gönderilen tüm yetişkin hasta dosyalarının taranması ile gerçekleştirilmiştir. Hastaların yaşları, cinsiyetleri, medeni durumları, öğrenim durumları, adli olguya neden olan olay ve zamanı, gönderilme şekilleri, varsa dosyalarındaki tanı kriterleri standart veri giriş formuna kayıt edilmiştir. Ancak kayıtlarına eksiksiz ulaşılabilen ve dosyalarında Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI) verilen 56 kişilik grup (30 erkek ve 26 kadın), örneklem grubu olarak seçilmiştir. Verilerine ulaşamayan hastalar ise çalışma dışı bırakılmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

2.4.1. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI)

566 maddeden oluşan bu testte, testi alan kişiler her bir maddenin kendisine uygun olup olmadığını düşünerek, ‘doğru’ ya da ‘yanlış’ yanıtlarından birini seçip ardından işaretleme formuna cevaplarını işaretlerler. Puanlama işlemi sonucunda 3 farklı geçerlik ve hipokondri, depresyon, histeri, psikotik sapma, maskülnite-feminite, paranoya, psikastenî, şizofrenî, hipomani ve sosyal içe dönüklük olmak üzere 10 klinik alt ölçeğe ait puanlar elde edilir.

Form Türkçe’ye çevrilmiş olup geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Envanterin günümüzde kullanılan Türkçe çevirisi ve Türk toplumu için standardizasyonu Savaşır tarafından yapılmıştır (Savaşır,1981).

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler IBM SPSS 21 paket programı aracılığıyla istatistikî test ve analizler uygulanarak çözümlenmiştir. Çözümlenen veriler söz konusu istatistiksel test ve analizlerin bilimsel gerekleri doğrultusunda değerlendirilerek raporlanmıştır.

2.6.1. İstatistiksel Yöntemler

Tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerler, sıklık ve yüzde cinsinden sunulmuştur.

Kişilerin cinsiyetlerine ve medeni durumlarına göre MMPI geçerlik ve klinik alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin analiz bağımsız örnekler t-testi ile yapılmıştır.

Kişilerin öğrenim durumlarına göre MPPI geçerlik ve klinik alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin analiz için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

MMPI geçerlik ve klinik alt ölçekleri ile yaş ortalaması arasındaki ilişki ve ölçeklerin kendi aralarında bir ilişki olup olmadığını, varsa bu ilişkinin yönünü ve şiddetinin ne olduğunu belirlemek korelasyon analizi kullanılmıştır.

Tüm testlerde anlamlılık seviyesi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Sosyo Demografik Değişkenler

Çizelge 1. Kişilerin Demografik Bilgilerinin Dağılımı

		Sıklık	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	26	46
	Erkek	30	54
Öğrenim Durumu	İlkokul mezunu	9	16
	Ortaokul mezunu	11	20
	Lise mezunu	23	41
	Üniversite ve üzeri mezunu	13	23
Medeni Durum	Bekar	26	46
	Evli	30	54
Yıl	2014	32	57
	2015	24	43
	Toplam	56	100

Araştırmada incelenen kişilerin %46'sı kadın ve %54'ü erkektir. Kişilerin %36'sı ilkokul ve ortaokul mezunu, %64'ü ise lise ve üzeri eğitim kurumlarından mezundur. %46'sı bekar olan kişilerin, %54'ü evlidir. İncelenen mahkeme dosyalarının %57'si 2014 ve %43'ü 2015 yılında görülmüştür.

Çizelge 2. Kişilerin Yaşlarına Dair Özet İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Yaş	37,4	11,5	19,0	61,0

Kişilerin yaş aralığı 19 ile 61 arasında değişmekte olup, ortalaması 37,4'dür.

3.2. MMPI Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Dağılım Özellikleri

Bu bölümde çalışmaya katılan kişilerin geçerlik ve klinik alt ölçeklerden aldıkları puanlar değerlendirilmiştir.

Kişilerin yalan, sıklık ya da nadirlik, düzeltme, hipokondri, depresyon, histeri, psikopatik sapma, maskulinite-feminite, paranoya, psikasteni, şizofreni, hipomani ve sosyal içe çekilme alt ölçeklerine göre ortalama, standart sapma, minimum ve maksimumları Çizelge 3’de sunulmuştur.

Çizelge 3. Geçerlik ve Klinik Alt Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Dağılımı

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Yalan Alt Ölçeği	54,2	9,7	34,0	75,0
Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği	57,1	15,7	34,0	93,0
Düzeltilme Alt Ölçeği	50,4	11,9	29,0	77,0
Hipokondri Alt Ölçeği	60,6	15,5	38,0	98,0
Depresyon Alt Ölçeği:	60,6	14,0	37,0	101,0
Histeri Alt Ölçeği	61,1	13,2	38,0	91,0
Psikopatik Sapma Alt Ölçeği	60,4	13,7	37,0	90,0
Maskulinite-Feminite Alt Ölçeği	52,9	6,7	40,0	66,0
Paranoya Alt Ölçeği	59,5	14,2	35,0	102,0
Psikasteni Alt Ölçeği	55,9	12,1	35,0	84,0
Şizofreni Alt Ölçeği	57,7	15,8	34,0	98,0
Hipomani Alt Ölçeği	52,7	10,1	34,0	74,0
Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği	55,4	12,7	32,0	91,0

Kişiler arasında geçerlik ve klinik alt ölçeklerden 70 kritik değerin üzerinde puan alan kişiler bulunmaktadır. Fakat kişilerin geçerlik ve klinik alt ölçeklerden almış oldukları puanların ortalama değerlerinin 70 kritik puanın üzerine çıkmadığı görülmüştür.

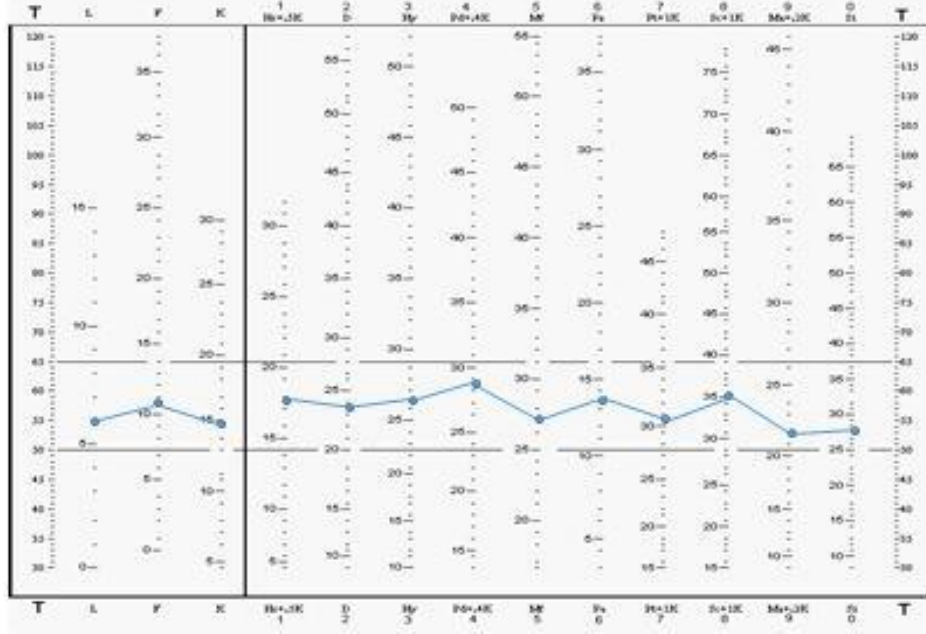
Kadın ve erkeklerin geçerlik ve klinik alt ölçeklerden almış oldukları puan ortalamaları ile bu ortalamalara ait profil örüntüleri aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4. Cinsiyete Göre Geçerlik ve Klinik Alt Ölçeklerden Alınan Puan Ortalamalarının Dağılımı

Kadın	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Yalan Alt Ölçeği	54,9	8	41	68
Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği	58	19,4	34	93
Düzeltilme Alt Ölçeği	54,2	11,7	38	77
Hipokondri Alt Ölçeği	59,9	17,9	39	95
Depresyon Alt Ölçeği:	57,5	14,4	37	87
Histeri Alt Ölçeği	59,6	16,2	38	91
Psikopatik Sapma Alt Ölçeği	61	12,9	38	88
Maskulinite-Feminite Alt Ölçeği	56	5,5	45	65
Paranoya Alt Ölçeği	60	13,4	36	92
Psikasteni Alt Ölçeği	55,7	13,7	35	84
Şizofreni Alt Ölçeği	59,8	18,3	34	98
Hipomani Alt Ölçeği	53,5	8,5	39	71
Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği	54,1	14,3	32	91
Erkek	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Yalan Alt Ölçeği	53,6	11,2	34	75
Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği	56,3	11,8	43	87
Düzeltilme Alt Ölçeği	47,1	11,2	29	74
Hipokondri Alt Ölçeği	61,1	13,3	38	98
Depresyon Alt Ölçeği:	63,2	13,3	45	101
Histeri Alt Ölçeği	62,5	10	43	89
Psikopatik Sapma Alt Ölçeği	59,8	14,5	37	90
Maskulinite-Feminite Alt Ölçeği	50,3	6,6	40	66
Paranoya Alt Ölçeği	59	15,1	35	102
Psikasteni Alt Ölçeği	56,2	10,7	36	77
Şizofreni Alt Ölçeği	55,9	13,3	35	94
Hipomani Alt Ölçeği	51,9	11,4	34	74
Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği	56,6	11,3	37	85

Çizelge 5. Kadınlara Ait Profil Örüntüsü

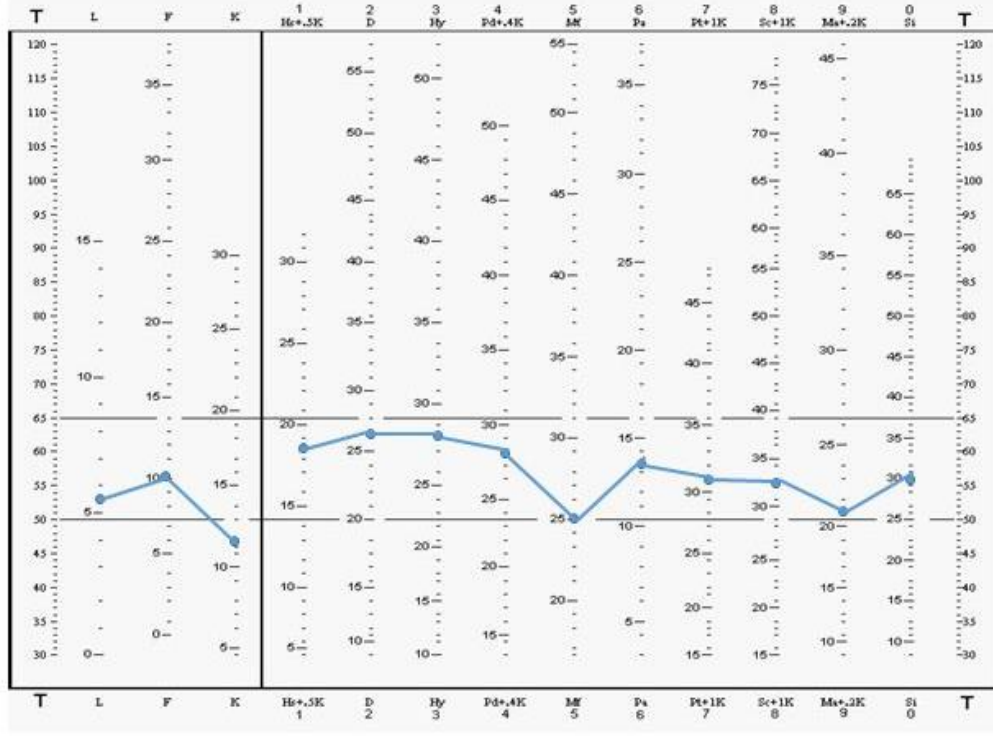
Kadın

Yukarıdaki profil örüntüsüne bakıldığında, kadınların puan ortalamalarının (T= 50-70) değer aralığında çıktığı görülmektedir. F puanındaki yükselme, aile ilişkileri, cinsel ilgiler, sağlık problemleri gibi bazı özel alanlarla ilişkili olan maddelerin işaretlenmiş olabileceğini düşündürmektedir. F puanı T= 50-64 aralığında olan kişiler yaşamlarının diğer alanlarında fonksiyonlarını sürdürmelerine rağmen, belli bir alanda güçlük çekiyor olabilirler. Aynı zamanda profil örüntüsüne bakıldığında 4,6,8 ölçeklerinde de yükselmeler görülmektedir. Bu kadın hastaların, geleneksel kadın rollerine uygun davranan, aynı zamanda karşı taraftan kendileriyle ilgilenmeleri konusunda beklenti içerisinde olan kişiler olma olasılıkları yüksek denilebilir. Genellikle pasif-agresif kişilik özellikleri gösterdikleri düşünülmektedir. Otoriteye karşı kızgın davranan, kolay sinirlenen, öfkeli ve alıngan tipler olabilirler. Yakın ilişkilerden kaçındıkları, başkalarına fazla güvenmedikleri olasılığı yüksektir. Belirsiz duygusal ve fiziksel yakınmaları olabilmektedir. Genel olarak zarar görmemek için ya içlerine çekilirler ya da öfke gösterip atağa geçebilirler. Dış dünya onlar için tehlikeli bir yer olarak algılanmaktadır.

Çizelge 6. Erkekler Ait Profil Örüntüsü

Erkek

Yukarıdaki profil örüntüsüne bakıldığında, erkeklerin puan ortalamalarının düzeltme (K) puan ortalaması hariç, (T= 50-70) değer aralığında çıktığı görülmektedir. K ölçeğindeki düşme, kişilerin yardım almaya karşın problemlerini abarttıklarını ve kötü bir profil vermeye çalıştıklarını göstermiştir. Bu erkek hastaların profil kağıdındaki puan ortalama değerlerine bakıldığında, gergin ve endişeli tipler olabileceği düşünülmektedir. Duygularını ifade etmekte zorluk çeken, dirençli, sosyal ilişkilerde yetersiz olduklarını düşünen kişiler olabilirler. 5. ölçekteki düşme ise bu profil ortalamalarına sahip erkeklerin kendilerini aşırı erkeksi göstermeye meraklı, dürtülerine karşı içgörülerini olmayan, kaba davranışlar sergileme olasılıkları yüksek ve ilgi alanları dar tipler olabileceğini düşündürmüştür.

3.3. Kişilerin Cinsiyetlerine Göre MMPI Alt Ölçek Puanları Arasındaki Farklılıklar

Kişilerin yalan alt ölçeği, sıklık ya da nadirlik alt ölçeği ve düzeltme alt ölçeği puanlarının, cinsiyet açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgili bulgulara ilişkin bağımsız örnekler t-testi sonucu aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 7. Yalan Alt Ölçeği, Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği ve Düzeltme Alt Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Puan	Cinsiyet	Ort ± SS	t	p
Yalan Alt Ölçeği	Kadın	54,9 ± 8	0,491	0,626
	Erkek	53,6 ± 11,2		
Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği	Kadın	58 ± 19,4	0,401	0,69
	Erkek	56,3 ± 11,8		
Düzeltilme Alt Ölçeği	Kadın	54,2 ± 11,7	2,341	0,023
	Erkek	47,1 ± 11,2		

Kişilerin yalan, sıklık ya da nadirlik alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Kişilerin düzeltme alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermektedir ($p<0,05$).

Kişilerin klinik alt ölçek puan ortalamaları, cinsiyet açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgili bulgulara ilişkin bağımsız örnekler t-testi sonucunun yorumu aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 8. Klinik Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Puan	Cinsiyet	Ort ± SS	t	p
Hipokondri Alt Ölçeği	Kadın	59,9 ± 17,9	-0,298	0,767
	Erkek	61,1 ± 13,3		
Depresyon Alt Ölçeği	Kadın	57,5 ± 14,4	-1,537	0,13
	Erkek	63,2 ± 13,3		
Histeri Alt Ölçeği	Kadın	59,6 ± 16,2	-0,802	0,426
	Erkek	62,5 ± 10		
Psikopatik Sapma Alt Ölçeği	Kadın	61 ± 12,9	0,344	0,732
	Erkek	59,8 ± 14,5		
Maskulinite-Feminite Alt Ölçeği	Kadın	56 ± 5,5	3,425	0,001
	Erkek	50,3 ± 6,6		
Paranoya Alt Ölçeği	Kadın	60 ± 13,4	0,262	0,794
	Erkek	59 ± 15,1		
Psikastenî Alt Ölçeği	Kadın	55,7 ± 13,7	-0,167	0,868
	Erkek	56,2 ± 10,7		
Şizofrenî Alt Ölçeği	Kadın	59,8 ± 18,3	0,941	0,351
	Erkek	55,9 ± 13,3		
Hipomani Alt Ölçeği	Kadın	53,5 ± 8,5	0,599	0,551
	Erkek	51,9 ± 11,4		
Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği	Kadın	54,1 ± 14,3	-0,747	0,458
	Erkek	56,6 ± 11,3		

Kişilerin hipokondri, depresyon, histeri, psikotik sapma, paranoya, psikastenî, şizofrenî, hipomani ve sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Kişilerin maskulinite-feminite alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermektedir ($p<0,05$).

3.4. Kişilerin Öğrenim Durumlarına Göre MMPI Alt Ölçek Puanları Arasındaki Farklılıklar

Kişilerin yalan alt ölçeği, sıklık ya da nadirlik alt ölçeği ve düzeltme alt ölçeği puanlarının, öğrenim durumu açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgili bulgulara ilişkin tek yönlü varyans analizi sonucu aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 9. Yalan Alt Ölçeği, Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği ve Düzeltme Alt Ölçeği Puan Ortalamalarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Puan	Öğrenim Durumu	Ort ± SS	F	p
Yalan Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	50,7 ± 7,4	0,719	0,545
	Ortaokul mezunu	53,6 ± 11,1		
	Lise mezunu	54,4 ± 8,9		
	Üniversite ve üzeri mezunu	56,8 ± 11,6		
Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	59,3 ± 12,8	0,562	0,642
	Ortaokul mezunu	59,9 ± 15		
	Lise mezunu	57,4 ± 18,9		
	Üniversite ve üzeri mezunu	52,4 ± 11,6		
Düzeltilme Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	44,2 ± 9,1	1,311	0,281
	Ortaokul mezunu	48,7 ± 15,4		
	Lise mezunu	51,9 ± 10,3		
	Üniversite ve üzeri mezunu	53,5 ± 12,5		

Kişilerin yalan, sıklık ya da nadirlik ve düzeltme alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak öğrenim durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Kişilerin klinik alt ölçek puanları, öğrenim durumu açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgili bulgulara ilişkin tek yönlü varyans analizi sonucu aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 10. Klinik Alt Ölçek Puanlarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Puan	Öğrenim Durumu	Ort ± SS	F	p
Hipokondri Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	61,8 ± 19,3	0,196	0,899
	Ortaokul mezunu	60,1 ± 13,4		
	Lise mezunu	59 ± 14,9		
	Üniversite ve üzeri mezunu	62,9 ± 16,8		
Depresyon Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	62,4 ± 14,8	0,184	0,907
	Ortaokul mezunu	62,5 ± 15		
	Lise mezunu	59,3 ± 13,1		
	Üniversite ve üzeri mezunu	59,8 ± 15,5		
Histeri Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	58 ± 16	0,991	0,405
	Ortaokul mezunu	60,1 ± 10,4		
	Lise mezunu	59,8 ± 12,1		
	Üniversite ve üzeri mezunu	66,5 ± 15,2		
Psikopatik Sapma Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	58,4 ± 12,9	0,328	0,805
	Ortaokul mezunu	63,6 ± 14,6		
	Lise mezunu	60,5 ± 14		
	Üniversite ve üzeri mezunu	58,6 ± 13,9		
Maskulinite-Feminite Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	54 ± 3,4	1,318	0,278
	Ortaokul mezunu	50,2 ± 7,7		
	Lise mezunu	54,6 ± 5,8		
	Üniversite ve üzeri mezunu	51,7 ± 8,6		
Paranoya Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	62,8 ± 11,1	1,036	0,384
	Ortaokul mezunu	64,2 ± 18		
	Lise mezunu	58,5 ± 14,4		
	Üniversite ve üzeri mezunu	55 ± 11,7		
Psikastenî Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	54,7 ± 12,2	0,978	0,41
	Ortaokul mezunu	61,3 ± 9,6		
	Lise mezunu	55,4 ± 13,6		
	Üniversite ve üzeri mezunu	53,2 ± 10,9		
Şizofrenî Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	56,6 ± 13,3	0,941	0,428
	Ortaokul mezunu	64,1 ± 14		
	Lise mezunu	57,6 ± 18,4		
	Üniversite ve üzeri mezunu	53,4 ± 13,4		
Hipomani Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	51,3 ± 9,5	0,276	0,842
	Ortaokul mezunu	54,7 ± 12,1		
	Lise mezunu	53 ± 10,3		
	Üniversite ve üzeri mezunu	51,3 ± 9,4		
Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği	İlkokul mezunu	59,2 ± 11,8	1,011	0,396
	Ortaokul mezunu	59,2 ± 11		
	Lise mezunu	54,3 ± 13,9		
	Üniversite ve üzeri mezunu	51,8 ± 12,5		

Kişilerin hipokondri, depresyon, histeri, psikotik sapma, paranoya, psikastenii, şizofreni, hipomani ve sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak öğrenim durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

3.5. Kişilerin Medeni Durumlarına Göre MMPI Alt Ölçek Puanları Arasındaki Farklılıklar

Kişilerin yalan alt ölçeği, sıklık ya da nadirlik alt ölçeği ve düzeltme alt ölçeği puanlarının, medeni durum açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgili bulgulara ilişkin bağımsız örnekler t-testi sonucu aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 11. Yalan Alt Ölçeği, Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği ve Düzeltme Alt Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Dağılımı

Puan	Medeni Durum	Ort ± SS	t	p
Yalan Alt Ölçeği	Bekar	54,5 ± 11,8	0,190	0,85
	Evli	54 ± 7,8		
Sıklık ya da Nadirlik Alt Ölçeği	Bekar	57 ± 14,2	-0,041	0,968
	Evli	57,1 ± 17,1		
Düzeltilme Alt Ölçeği	Bekar	49,7 ± 12,8	-0,430	0,669
	Evli	51 ± 11,2		

Kişilerin yalan, sıklık ya da nadirlik ve düzeltme alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak medeni duruma göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

Kişilerin klinik alt ölçek puanları, medeni durum açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı ile ilgili bulgulara ilişkin bağımsız örnekler t-testi sonucu aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 12. Klinik Alt Ölçek Puanlarının Medeni Duruma Göre Dağılımı

Puan	Medeni Durum	Ort ± SS	t	p
Hipokondri Alt Ölçeği	Bekar	61,8 ± 16,3	0,578	0,566
	Evli	59,4 ± 14,9		
Depresyon Alt Ölçeği	Bekar	62,5 ± 13,9	0,948	0,347
	Evli	58,9 ± 14,1		
Histeri Alt Ölçeği	Bekar	61,5 ± 13,7	0,166	0,868
	Evli	60,9 ± 13		
Psikopatik Sapma Alt Ölçeği	Bekar	62,7 ± 14,1	1,194	0,238
	Evli	58,3 ± 13,2		
Maskulinite-Feminite Alt Ölçeği	Bekar	52,9 ± 7,3	-0,024	0,981
	Evli	53 ± 6,3		
Paranoya Alt Ölçeği	Bekar	61 ± 14	0,715	0,477
	Evli	58,2 ± 14,4		
Psikasteni Alt Ölçeği	Bekar	58,4 ± 11,6	1,442	0,155
	Evli	53,8 ± 12,3		
Şizofreni Alt Ölçeği	Bekar	58,3 ± 14,3	0,260	0,796
	Evli	57,2 ± 17,2		
Hipomani Alt Ölçeği	Bekar	53,9 ± 9,8	0,838	0,405
	Evli	51,6 ± 10,5		
Sosyal İçe Çekilme Alt Ölçeği	Bekar	55,3 ± 12,6	-0,075	0,94
	Evli	55,6 ± 13,1		

Kişilerin hipokondri, depresyon, histeri, psikotik sapma, paranoya, psikasteni, şizofreni, hipomani ve sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak medeni duruma göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>0,05$).

3.6. Kişilerin Geçerlik ve Klinik Alt Ölçekleri ile Yaş Ortalamaları Arasındaki İlişkiler

Çizelge 13. Değişkenler Arasındaki İlişkiler 1

		L	F	K	Yaş
Hipokondri	R	,007	,545**	-,197	-,110
	p	,961	,000	,146	,421
Depresyon:	R	-,169	,667**	-,418**	-,065
	p	,214	,000	,001	,636
Histeri	R	-,042	,484**	-,159	-,067
	p	,757	,000	,240	,623
Psikopatik Sapma	R	-,217	,627**	-,184	-,313*
	p	,108	,000	,174	,019
Maskulinite-Feminite	R	-,176	,189	,020	-,115
	p	,195	,162	,886	,400
Paranoya	R	-,168	,800**	-,462**	-,266*
	p	,215	,000	,000	,047
Psikasteni	R	-,174	,697**	-,445**	-,289*
	p	,201	,000	,001	,031
Şizofreni	R	-,176	,916**	-,332*	-,320*
	p	,194	,000	,012	,016
Hipomani	R	-,121	,533**	-0,258	-,226
	p	,376	,000	,055	,094
Sosyal İçe Çekilme	R	-,239	,648**	-,576**	-,034
	p	,076	,000	,000	,805
Yalan	R	1	-,217	,535**	-,107
	p		,109	,000	,431
Sıklık ya da Nadirlik	R		1	-,446**	-,220
	p			,001	,103
Düzeltilme	R			1	-,085
	p				,533
Yaş	R				1
	p				

Kişilerin hipokondri, depresyon, histeri, psikotik sapma, maskulinite-feminite, paranoya, psikasteni, şizofreni, hipomani ve sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları ile yalan alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Kişilerin hipokondri, depresyon, histeri, psikotik sapma, paranoya, psikasteni, şizofreni, hipomani ve sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları ile sıklık ya da nadirlik alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,01$).

Kişilerin depresyon, paranoya, psikasteni, şizofreni ve sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları ile düzeltme alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,01$).

Kişilerin psikotik sapma, paranoya, psikasteni ve şizofreni alt ölçek puan ortalamaları ile yaş ortalamaları arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,01$).

3.7. Kişilerin MMPI Alt Ölçeklerinin Kendi Aralarındaki İlişkiler

Çizelge 14. Değişkenler Arasındaki İlişkiler 2

	D	Hy	Pd	Mf	Pa	Pt	Sc	Ma	Si	
Hipokondri	r	,686**	,872**	,436**	-,212	,514**	,608**	,645**	,364**	,505**
	p	,000	,000	,001	,116	,000	,000	,000	,006	,000
Depresyon:	r	1	,692**	,515**	-,027	,694**	,670**	,738**	0,243	,792**
	p		,000	,000	,846	,000	,000	,000	,071	,000
Histeri	r		1	,469**	-,063	,468**	,568**	,598**	,291*	,475**
	p			,000	,643	,000	,000	,000	,030	,000
Psikopatik	r			1	,192	,675**	,491**	,667**	,311*	,367**
Sapma	p				,156	,000	,000	,000	,020	,005
Maskulinite-	r				1	,195	-,008	,160	,103	-,012
Feminite	p					,150	,954	,240	,448	,931
Paranoya	r					1	,644**	,846**	,509**	,628**
	p						,000	,000	,000	,000
Psikasteni	r						1	,803**	,436**	,708**
	p							,000	,001	,000
Şizofreni	r							1	,565**	,661**
	p								,000	,000
Hipomani	r								1	,136
	p									,319
Sosyal İçe	r									1
Çekilme	p									

Kişilerin maskulinite-feminite alt ölçek puanları hariç, tüm klinik alt ölçek puan ortalamalarının kendileri arasında istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken ($p<0,01$), hipomani ile sosyal içe çekilme alt ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

4. TARTIŞMA

Adli vakalarda yetişkin değerlendirmesi yapılırken uzmanların en sıklıkla kullandıkları ölçeğin MMPI olduğu görülmektedir (Archer ve ark., 2006). 1982 yılında Erol'un MMPI'ın Türkiye'deki normal ve psikiyatrik sorunları olan geniş bir hasta örneklemini üzerinde yapmış olduğu çalışmada uygun bir araç olduğunu göstermiştir (1982). Bu araştırma kapsamında da ülkemizde yapılan adli vaka değerlendirmelerinde yetişkinler için sıklıkla kullanılan ölçeğin MMPI olduğu ortaya konmuştur.

Çalışmaya dahil edilen kişiler arasında MMPI geçerlik ve klinik alt ölçek puanlarından kritik değerin üzerinde bulunanlar çıkmıştır. Ancak kişilerin geçerlik ve klinik alt ölçeklerden almış oldukları puanların ortalama değerlerinin 70 kritik puanın üzerine çıkmadığı görülmüştür. Bu durum bize araştırmaya katılan kişi sayısı az olsa da, suç davranışı gösteren kişilerin MMPI alt ölçek puanlarından almış olduğu değerlere göre herhangi bir alt ölçek üzerinde yoğunlaşma olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla herhangi bir patolojik durumun kişiyi suça itme olasılığından söz etmek yanlış bir kanaat oluşturabilir diye düşünülmektedir. Bu bulgular ışığında suç davranışında çevresel faktörlerin ve öğrenme süreçlerinin daha etkin rol oynadığı düşünülmekte ve bu durumun alan yazın bilgileri ile örtüştüğü gözlenmektedir. Nitekim Bandura (1977) suçlu davranışına neden olabilecek etkenlerin sosyal öğrenme modeli ile açıklanabileceğini ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra Burgess ve Akers (1966) suç davranışında çağrışımsal pekiştirmenin önemli olduğuna değinmekte ve suç davranışının edimsel koşullama yolu ile öğrenildiği noktasına vurgu yapmaktadır. Öte yandan araştırmanın örneklem grubunda bulunan kişilerin belli bir suç türünde toplanmaktan ziyade çeşitlilik gösteriyor oluşu sebebiyle, araştırma sonucunda MMPI alt ölçek puan ortalamalarında anlamlı bir yükselme gözlenmemiş olabileceği ve aynı suç grubuna ilişkin kişilerin MMPI profil örüntülerinin incelenmesi durumunda farklı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında F ölçeğinin ham puanlarının 10-15 arasında olduğu görülmektedir. Savaşır (1981) tarafından yapılan MMPI Türk standardizasyonu norm değerleri ile kıyaslandığında, araştırma bulgularında F alt ölçeğinden alınan ham puan ortalamalarının (10-15) daha yüksek olduğu görülmüştür. Graham'a (1996) göre psikotik ve nevrotik kişilerde F ölçeğinden alınan ham puanların 10-15 arasında olduğu belirtilmekte; bununla birlikte bu ham puan aralığında olan kişilerde sosyal, politik ve dini inançlarda sapma olabileceği ifade edilmektedir. Araştırmanın örnekleminin adli vakalardan oluştuğu düşünüldüğünde, vakaların alt ölçek puan ortalamalarında psikotik ve nevrotik örüntüler gözlenmese de F alt ölçeğinde elde edilen bu değer aralığının (10-15) kişilerin toplumsal düzene aykırı davranışlar sergileyebileceği şeklinde yorumlanmasına olanak tanımaktadır.

Çalışmada cinsiyet, medeni durum ve öğrenim durumu ile geçerlik ve klinik alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Düzeltme alt ölçeği ve maskulinite- feminite alt ölçeği dışındaki diğer alt ölçekler ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Uluç ve arkadaşları (2014) tarafından MMPI ve MMPI-2 karşılaştırması temelinde yapılan çalışmada cinsiyete ilişkin temel etkiye ulaşılmadığı belirtilmektedir. Bulgulara göre kadınların düzeltme puan ortalamaları erkeklere kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Bu durum kişinin adli vaka olarak değerlendirilmesinde, doğal olarak savunmacı bir taraf yaratmasına sebebiyet verdiğini düşündürmüştür. Adli değerlendirmeye alınan kişinin, değerlendirmeyi 'kanıt' olarak algılıyor olabileceği ve psikiyatrik açıdan değerlendiriliyor olmasının, dava sonucunu etkileyebileceğini düşünerek savunmalarını artırıyor olabileceği düşünülmektedir. Uzman görüşü ile ele alındığında, bu durumun aslında; ego işlevlerinin yerinde olduğuna da işaret ediyor olabileceği kanaatine varılmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan vakalara bakıldığında kadınların daha çok boşanma ve velayet davaları kapsamında, erkeklerin ise adam öldürme, hırsızlık, mala zarar verme ve/veya yaralama gibi sebeplerden dolayı mahkeme tarafından değerlendirilmesinin istendiği görülmüştür. Araştırma bulguları bu açıdan ele alındığında, kadınların kendilerini daha fazla gizleme eğiliminde oldukları; bununla birlikte erkeklerin daha kötü bir profil

sergileyerek cezai sorumluluktan kaçınmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilmektedir. Tutuklu ve hükümlü erkekler ile yürütülen bir çalışmada hekimi yanıltıcı davranışa sıklıkla başvurulduğu bulgusuna ulaşılmış (Ger ve ark., 2016), bu durumun araştırma sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Shuman (2005), MMPI'nin temaruz değerlendirmeleri için işlevsel bir değerlendirme aracı olduğunu ifade etmektedir. F ile K ölçekleri arasındaki ham puan farkının, hasta numarası yapan kişileri belirlemek için bir gösterge olduğunu ileri süren çalışmalarda (Meehl, 1951 ve Carson,1969) farklı kesme puanları dikkate alınsa da, Graham ham ölçüt puanı olarak $F-K > 16$ değeri alındığında bizim çalışmamızda 6 kişi bu tür bir davranış sergiliyor olabilir şeklinde bir sonuç çıkmıştır. Bu durum, Shuman'ın değerlendirmelerini destekler nitelikte görülmüştür (Keyvan ve ark., 2015).

Çalışmada kadınların feminite düzeyleri anlamlı seviyede erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Bu durum MMPI'nin ölçmeyi amaçladığı özelliği doğru bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir. Araştırma kapsamında ele alınan adli vakalar özelinde, maskulenite-feminite alt ölçeği puanlarının farklılaşmasının adli durumla ilgili olmadığı düşünülmüştür. Ancak adli psikiyatride cinsel kimlik ve cinsel yönelimle ilgili gelen vakaların durumunun, testin bu alt ölçeğinde değişiklikler göstermesine sebep olabileceğini akla getirmektedir. Çalışmamızda bu anlamda çok kısıtlı sayıda vaka olması sebebiyle maskulinite-feminite açısından ulaşılan sonuçların beklendik olduğu kanaatine varılmıştır.

Klinik alt ölçeklerden maskulinite-feminitenin diğer klinik alt ölçeklerle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olmadığı, bunun dışında klinik alt ölçeklerin tamamının birbirleriyle anlamlı ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Bir alt ölçekteki yükselme diğer alt ölçeklere de yansımaktadır. MMPI'nin psikometrik özellikleri temelinde bu bulgunun da beklendik olduğu düşünülmektedir (Graham, 1998; Savaşır, 1981). Maskulinite-feminitede bunun olmaması yukarıda da değinilen durumla bağlantılı olarak, cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığına işaretidir.

Ayrıca F ölçeğindeki yani sıklık puanındaki yükselme diğer klinik ölçeklerdeki yükselmelerle ilişkili bulunmuştur. Sıklık nadirlik puanı arttıkça, klinik alt ölçek puanları da artmaktadır. Buna benzer ancak ters yönde bir ilişki K ölçeğinde de görülmekte olup, düzeltme puanı yani K puanı yüksek olan kişilerin depresyon, paranoya, psikasteni, şizofreni alt ölçek puanları düşük bulunmuştur.

Bulgulara göre ilkokul ve ortaokul mezunlarının, lise ve üzeri kurumlardan mezun olan kişilere göre sosyal içe çekilme puanları yüksek çıkmıştır. Buradan hareketle kişilerin eğitim durumu yükseldikçe sosyal içe çekilme puanlarının azaldığı görülmüştür. Karaboncuk ve Erol (1975) tarafından yapılan bir çalışmada ego gücü puanlarının yükselmesi eğitimle ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Ego gücü yüksek olan bireylerin kendilerine olan güvenlerinin daha yüksek olduğu, sosyal ortamlarda daha dışa dönük kişiler olarak değerlendirildikleri bilinmektedir. Yine Özşahin ve ark. (1990) tarafından 54 intihar olgusunu inceleyen çalışmada, 15-24 yaş aralığında yığılma olduğu ve MMPI testinden elde edilen bulgularda ego gücünün zayıflığı ayrıca saldırganlık ve öfke yönetmede yetersizlik dikkati çekmektedir. Araştırma örneklemindeki vakaların genelinde, klinik bir ayrışma gözlenmediği düşünülecek olursa sosyal içe çekilmenin eğitimle birlikte düşüş göstermesi anlaşılır bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmanın örnekleminde bulunan vakaların MMPI profillerinden de gözlemlendiği üzere, herhangi bir klinik belirti kümesinde ayrışma göstermedikleri bulunmuştur. Verilerin herhangi bir klinik belirti kümesini işaret etmiyor oluşu, klinik belirtilerin yaş ile birlikte azalma gösteriyor olmasının olgunlaşma ile de ilişkili olabileceğini akla getirmektedir. Klinik alt ölçeklerden paranoya, psikasteni ve şizofreni ile yaş arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, yaş ortalaması arttıkça bu alt ölçeklerin belirti durumlarında azalma olduğunu göstermektedir. Yaş ile birlikte klinik belirtilerdeki azalma bulgusunun psikiyatrik hastalıkların ortaya çıkış yaşı ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Biliyoruz ki toplum barındırdığı insan toplulukları üzerinde yazılı-yazısız bir takım kurallar belirler ve toplumsal denetim bu yolla sağlanır. Bu sınırları zorlayanların önü sistem tarafından bir şekilde kesilir. Ancak değerler sisteminde insanları ayırmsamak bilimsellik olarak nitelendirilemez. Her ayırsılığa da hastalık olarak bakmak doğru değildir. Dolayısıyla adli vakalardaki bütün resmi görmek ve tasavvur etmek çok önemlidir. Bu anlamda da ruh sağlığı ve hastalıkları alanında çalışan herkese önemli görevler düşmektedir. Örneğin kişinin ceza ehliyetinin tam olduğuna karar verildiği durumlardaki ruhsal durum muayenelerinin MMPI gibi ölçeklere dayalı olarak yapılması kişide somut olarak göremediğimiz ancak kişiyi doğru tanıyabilmemiz ve suça itebilecek patolojik durumunun ortaya çıkarılmasında önemli bir etkidir. Bu durum aynı zamanda kişinin bireysel olarak topluma kazandırılmasında da önemli bir adımdır.

Çalışmamız daha önce literatürde yayınlanan adli psikiyatri olgularının incelenmesine yönelik yapılan çalışmalardan farklı olarak vakaların psikometrik değerlendirmeleri üzerinde odaklanmaktadır. Sonuçlar açısından düşünüldüğünde, aynı suç türleri gruplandırılarak yapılacak bir MMPI çalışmasının daha faydalı olacağı kanaati oluşmuştur.

Tüm bu veriler ışığında, çalışmanın bir takım sınırlılıkları olduğu düşüncesi oluşmuştur. Çalışmanın geriye dönük bir çalışma olması dolayısıyla tüm adli vaka dosyaları taranmış, ancak dosyalarında sosyodemografik bilgileri de dahil olmak üzere kişilerin kayıtlarında yetersiz bilgi alındığı görülmüştür. Psikiyatrik görüşme bilgilerinin ayrıntılı bir şekilde tutulmadığı ve adli vakaların suç türlerinin çoğunun dosya içeriklerinde bulunmadığı tespit edilmiştir. Sağlıklı ulaşılamayan hasta verilerinin çıkarılması da örneklem grubunun sayısını oldukça düşürmüştür. Ayrıca MMPI testi adli makamlarca gönderilen her hastaya uygun olmadığı için örneklemimizin görece olarak küçük olmasına sebep olmuştur. Buradan hareketle adli vakalar için standart bir ön görüşme formu düzenlenmesinin işleyişi kolaylaştıracağı ve sistematik hale getirebileceği kanısı oluşmuştur.

Klinik ve toplum devamlılığında adli psikolojinin ülkemizde gelişmeye devam eden bir alan olduğu varsayımından hareketle, adli olguların geriye dönük değerlendirmelerinin yapılmasının, gelecekteki uygulama ve araştırmaları yönlendirmesi, aynı zamanda geliştirmesi bakımından faydalı olacağı kanaati oluşmuştur.

ÖZET

Adli vakaların değerlendirilmesinde psikometrik yöntemler kullanılarak gerçekleştirilen ruhsal durum muayeneleri önemlidir. Bu araştırmanın amacı, mahkemeler tarafından gönderilen adli vaka dosyalarının MMPI profillerinin sosyodemografik değişkenlere göre incelenmesidir.

Çalışma 1 Ocak 2014 - 31 Aralık 2015 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na mahkemeler tarafından gönderilen dosyalar incelenerek gerçekleştirilmiştir. Taranan dosyalar içerisinde MMPI testi verilen 56 kişi araştırmaya dahil edilmiştir.

Elde edilen verilerin analizinde çıkarımsal istatistikler çerçevesinde Korelasyon Analizi, Bağımsız Örneklem T-Testi ve ANOVA kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda suç davranışı gösteren kişilerin MMPI alt ölçek puan ortalamalarından almış olduğu değerlere göre herhangi bir alt ölçek üzerinde yoğunlaşma olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Adli vaka, Kişilik, Suç, MMPI.

ABSTRACT

Mental state examinations performed using psychometric methods are important in the evaluation of forensic cases. The purpose of this research is to examine the MMPI profiles of judicial case files submitted by the courts according to sociodemographic variables.

This research was conducted examining the files sent by courts to Ankara University Department of Psychiatry between the dates of 1th January 2014 – 31th December 2015

The data of the study were collected via Personal Information Form and Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI). During the analysis process of acquired data Correlation Analysis, Independent-Samples T-Test and ANOVA were applied in terms of deductive statistics.

As a result of the study, it was seen that there was no concentration on any subscale according to the values that the persons who showed criminal behavior were taken from the mean of MMPI subscale scores.

Keywords: Judicial Case, Crime, MMPI, Personality.

KAYNAKLAR

- AĞDERE, Y.(1986). Akıl Hastalarının Suçla İlişkisi ve Toplumun Müdafaası, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1986.
- ADLER, F., Mueller, G. O. W., & Laufer, W. S. (2001). Criminology (4th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- AKGÜN, N.(1987). Adli Psikiyatri, Ankara.
- AKSEL, İ. (1979). Adli Tıp ve Psikiyatri-Nöro Psikiyatri Arşivi, İstanbul.
- ARCHER, Robert P., Bufington-Vollum, J.K., Stredny R.V. & Handel R.W. (2006). Journal Of Personality Assesment. 87(1), 84-94.
- BANDURA, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- BANDURA, A. (1978). Social learning theory of aggression. Journal of Communication, 28, 12–29.
- BANDURA, A. (1986). Social foundations of thought and action. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- BOCCACCİNİ, M., Murrie, D., Clark, J., & Comell, D. (2008). Describing, diagnosing, and naming psychopathy: How do youth psychopathy labels influence jurors? Behavioral Sciences & the Law, 26, 487–510.
- BOHM, R. (2001). Primer on crime and delinquency theory (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- BAUER, M.(1985).Psikiyatri Psikosomatik- Psikoterapi, Kırklareli.
- BURGESS Robert L. & AKERS Ronald L. (1966). A Differential Association-Reinforcement Theory of Criminal Behavior. 14(2), 128-147.
- CANTÜRK, G. (2005). Çocuk suçluluğunda adli psikiyatrik değerlendirme. *Sted*, 14(2), 31-4.
- CARSON RC. (1969). Interpretive Manual To The MMPI In J.N. Butter (Ed.) MMPI: Research Developments anad Clinical Applications, New York. Mcgraw- Hill.

CENTEL, N., & ZAFER H. (2010). Ceza muhakemesi hukuku.

CLARK, J., Boccaccini, M., CAÏLLOUET, B., & CHAPLİN, W. (2007). Five factor model or personality traits, jury selection, and case outcomes in criminal and civil cases. *Criminal Justice and Behavior*, 34, 641–660.

CLİNARD, M. B., & Meier, R. F. (1968). *Sociology of deviant behavior*. Florence, KY: Wadsworth Publishing

CONKLİN, J. (2007). *Criminology* (9th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

CLİNARD, M. B., & Meier, R. F. (1968). *Sociology of deviant behavior*. Florence, KY: Wadsworth Publishing

ÇİFTER, İ. (1986). *Psikiyatri*, Ankara.

DABNEY, D. (2004). *Crime types: A text/reader*. Belmont, CA: Cengage Learning.

DİNÇMEN, K. (1986). *Bir Adli Tıp Bilmecesi: Epilepsi*, II. Ulusal Adli Tıp Günleri, İstanbul.

DÖNMEZER, S., & Erman, S. (1980). *Nazari ve tatbiki ceza hukuku: genel kısım*. Sermet Matbaası.

EREM, F., Gökçen, A., & YENİDÜNYA, A. C. (2009). *Türk ceza kanunu şerhi*. Turhan Kitabevi Yayınları.

EROL N. (1982). *Ulkemizde psikiyatrik hastalarda Minnesota Çok Yonlu Kişilik Envanterinin geçerlik araştırması*. Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Kursusu Doktora Tezi. Ankara.

EYSENCK, H., & EYSENCK, M. (1985). *Personality and individual differences*. New York: Plenum Press.

FREUD, S. (1933). *New introductory lectures on psycho-analysis*. New York: Norton.

GER M.C., LJOHIY N.D., ÖNCÜ F., KEYVAN A., ÖZGEN G., & TÜRKCAN A. (2016). *Tedaviye Gönderilmiş Hükümlü ve Erkek Olgularda Hekimi Yanıltıcı Davranışın Klinik Özellikler*. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 27(4), 235-43.

GOTTFREDSON, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.

- GRAHAM JR. (1996) MMPI Uygulama ve Yorumlama Rehberi. Sorias O. Editör. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No:82, Bornova İzmir.
- HAWKINS, J. D. (Ed.) (1996). Delinquency and crime: Current theories. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- HERRNSTEIN, R., & MURRAY, C. (1994). The bell curve: Intelligence and class structure in American life. New York: Free Press.
- HIRSCH, T., & HINDELANG, M. (1977). Intelligence and delinquency: A revisionist review. American Sociological Review, 42, 471–741.
- HIRSCH, T. (1969). Causes of delinquency. Berkeley, CA: University of California Press.
- JACOBY, J. (2004). Classics of criminology (3rd ed.). Long Grove, IL: Waveland Press.
- JESCHECK, H. (1989).Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul.
- KARABONCUK, F. & EROL, N. (1975). MMPI Es Skalasının Tedavi Sonuçlarını Değerlendirmesindeki Rolü. XI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, 449-456.
- KEYVAN, A., GER M.C., ERTÜRK S.G. & TÜRKCAN A. (2015). The Validity and Reliability of the Turkish Version of Miller Forensic Assessment of Symptoms Test (M-FAST). Arch Neuropsychiatr; 52: 296-302.
- KNEPPER, P. (2001). Theories and symptoms in criminology. Durham, NC: Carolina Academic Press.
- KOHLBERG, L. (1984). The psychology of moral development: Essays on moral development. New York: Harper & Row.
- KRASKA, P. (2004). Theorizing criminal justice. Long Grove, IL: Waveland Press.
- KUNTER, N., YENİSEY, F., & NUHOĞLU, A. (2008). Muhakeme hukuku dalı olarak ceza muhakemesi hukuku. Beta.
- KUNTER, N. (1974). Ceza Muhakemesi hukuku. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

KUNTER N. (2004). Muhakeme hukuku dalı olarak ceza muhakemesi hukuku: Kitap 1, Ceza muhakemesinin genel hükümleri. Beta Basım Yayım Dağıtım.

KUNTER, N. (1949). Suçun kanunî unsurları nazariyesi. İ. Akgün Matbassı.

KOCA, M., & ÜZÜLMEZ, İ. (2008). Türk ceza hukuku genel hükümler: ceza hukukuna giriş, ceza kanununun uygulama alanı, suç teorisi, yaptırım teorisi. Seçkin.

MEEHL PE. (1951). Research Results for Counselors St. Paul, Minnesota: State Department of Education.

MERTON, R. K. (1968). Social theory and social structure. New York, NY: Free Press.

MOFFİTT, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701

NORMAN S., ENDLER JD., PARKER, JN. ve ark. (2003). A Factor analytic Study of Coping Styles and the MMPI-2 Content Scales. *J Clin Psychol* 59: 1049-54.

ÖNCÜ, F., SOYSAL, H., UYGUR, N., ÖZDEMİR, F., TÜRKCAN, S., YEŞİLBURSA, D., & ALATAŞ, G. (2002). Zorunlu klinik tedavi sonrası yineleyici suç işleyen adli psikiyatri olgularının tanı ve suç niteliği açısından değerlendirilmesi. *Düşünen Adam, Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 15(3), 132-48.

ÖZŞAHİN, A., ÖZÇUBUKÇUOĞLU, A., ÇAĞCI, H. & AYDIN, H. (1990). İntihar Girişimi Sonucu 1986 ve 1989 Yıllarında Acil Servise Başvuranlar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. XXVI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, İzmir.

ROGERS, R. & SHUMAN D.W. (2005). Fundamentals of Forensic Practice.

SAVAŞIR, I. (1981). Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri-Elkitabı (Türk standardizasyonu). Sevinç Matbaası, Ankara.

SCHMALLEGGER, F. (2008). Criminal justice: A brief introduction (7th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

- SHELDEN, R. (2006). *Delinquency and juvenile justice in American society*. Long Grove, IL: Waveland Press.
- SİEGAL, L. (2008). *Criminology: The core* (3rd ed.). Belmont, CA: Cengage Learning.
- SİEGAL, L. (2009). *Criminology* (10th ed.). Belmont, CA: Cengage Learning.
- SİLVER, E. (2002). Extending social disorganization theory: A multilevel approach to the study of violence among persons with mental illness. *Criminology*, 40, 191–212.
- SHAW, C. R., Forbaugh, F. M., McKay, H. D., & Cottrell, L. S. (1929). *Delinquency areas*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- SHAW, C. R., & McKay, H. D. (1972). *Juvenile delinquency and urban areas*. CHICAGO, IL: UNİVERSİTY OF CHİCAGO PRESS.
- SHOEMAKER, D. J. (1990). *Theories of delinquency* (2nd ed.) New York, NY: Oxford University Press.
- SHORT, J. F., Jr. (2002). Criminology, the Chicago school, and sociological theory. *Crime, Law and Social Change*, 37(2), 107–115.
- SOYASLAN, D. (2009). *Malvarlığına Karşı Suçlar*. *Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu*, Ankara, 233-239.
- TARDE, G. (1903). *The laws of imitation*. New York: Holt.
- TEZCAN, D., Erdem, M. R., & Önok, M. (2013). *Teorik ve pratik ceza özel hukuku*.
- TEZCAN, D. (2000). *Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı*. Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 12-16.
- THORNBERRY, T. P., & Krohn, M. D. (2001) The development of delinquency: An interactional perspective. In S. O. White (Ed.), *Handbook of law and social science: Youth and justice* (pp. 289–305). New York, NY: Plenum.
- TONRY, M. H. (1998). *The handbook of crime & punishment*. New York, NY: Oxford University Press.
- TURNER, J. H. (1975). Marx and Simmel revisited: Reassessing the foundations of conflict theory. *Social Forces*, 53(4), 618–627.

ULUÇ, S., VATAN S. & IŞIKLI S. (2014). MMPI Lineer T Puanları ve MMPI-2'nin Tek Tip T Puanlarının Türk Yetişkin Örnekleminde Karşılaştırılması. Türk Psikiyatri Dergisi; 25(3):190-200.

ÜZÜLMEZ, İ. (2010). Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar. www. ceza-bb. adalet. gov. tr/makale/122. doc [27.09. 2005].

ÜZÜLMEZ, İ. (2010). Hakaret Suçu. Ceza Hukuku Dergisi, Nisan, (12), 41-71.

ÜZÜLMEZ, İ. (2012). Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK m. 257). Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVI, Y.

ÜNVER, Y. (2001). Türk Ceza Kanunu'nun ve Ceza Kanunu Tasarısı'nın İnternet Açısından Değerlendirilmesi.

ÜNVER, Y. (2003). Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer.

VOLD, G. B. (1958). Theoretical criminology. New York, NY: Oxford University Press. Wright, R. A., & Miller, J. M. (2005). Encyclopedia of criminology. New York, NY: Routledge.

EKLER

Ek-1: Akademik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
DAHİLİ TIP BİLİMLERİ BÖLÜM BAŞKANLIĞI

Sayı:
Konu:

Ankara
2016

11.05.2016 TARİHİNDE TOPLANAN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI AKADEMİK KURUL KARARLARI

- Ankara Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü Adli Psikoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Psikolog Aşlı AYDIN, Prof.Dr. Yıldırım B.DOĞAN'ın tez danışmanlığında yürüteceği "Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda Bir Yıllık Dönemde Yapılan Adli Başvuruların Psikometrik Değerlendirmesine Dair Bir Tarama Çalışması" başlıklı tezi görüşüldü ve Anabilim Dalımızda yürütülmesi uygun bulundu.
- Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı Deneysel Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Hasan GÜNDÜZ'ün, Doç.Dr.Bora BASKAK'ın sorumluluğunda yürüteceği "Şizofreni Tanısı Olan ve Sağlıklı Bireylerde Geçmiş Hatırlama ve Geleceği İmgeleme Türünden Anısal Bellek Değişimlerinin Frontal Lob Aktivitesi Üzerindeki Etkisi" başlıklı tezi görüşüldü ve Anabilim Dalımızda yürütülmesi uygun bulundu.
- Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı'nın 09.05.2016 tarih ve 93984376-101.04/E.22996 sayılı yazısına cevaben Ankara Üniversitesi Özel Eğitim ve Araştırma ve Uygulama Merkezi Üyeliği ile ilgili olarak Anabilim Dalımız Öğretim Üyelerinden Doç.Dr.Erguvan Tuğba ÖZEL KIZIL'ın görevlendirilmesi kararlaştırıldı.
- 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Ankara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'nde "Psikiyatri" dersini Doç.Dr.Bora BASKAK'ın vermesi uygun görüldü.
- Nöroloji rotasyonları ile ilgili düzenleme yapılması ve Nöroloji Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri ile iletişime geçilmesi konusu görüşüldü.

Prof. Dr. Abdülkadir ÇEVİK

Prof. Dr. Bedriye ÖNCÜ ÇETİNKAYA

(Raporlu)
Prof. Dr. Yıldırım Beyatlı DOĞAN

Prof. Dr. Kemal GÖĞÜŞ

Prof. Dr. Hakan KUMBASAR

Prof. Dr. Hüseyin H.ÖZSAN

(İzmitli)
Prof. Dr. Engin Dudu TURAN

Prof. Dr. Oğuz Erkan BERKSUN

(İzmitli)
Prof. Dr. Cem ATBAŞOĞLU

Prof. Dr. Halise DEVRİMÇİ ÖZGÜVEN

Prof. Dr. İnci ÖZGÜR İLHAN

Prof. Dr. Meram Can SAKA

Prof. Dr. Vesile ŞENTÜRK CANKORUR

Doç. Dr. Erguvan Tuğba ÖZEL KIZIL

Doç. Dr. Bora BASKAK

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı: Aslı

Soyadı: AYDIN

Doğum yeri ve tarihi: İzmir 06.10.1984

Uyruğu: T.C.

Medeni durumu: Evli

Askerlik durumu: -

İletişim adresi ve telefonu: Emniyet Genel Müdürlüğü ANKARA

0530 324 3756

II- Eğitimi

2002-2006 Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü

1998-2002 Atakent Anadolu Lisesi

Yabancı dili: İngilizce

III- Ünvanları

2006- ..... Psikolog

IV- Mesleki Deneyimi

2010-..... Emniyet Genel Müdürlüğü

2008-2010 SGK 75. Yıl Huzurevi

2006-2008 Özel Sektör (Part time - Kreş ve Özel Eğitim Merkezleri)

V- Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar -

VI- Bilimsel İlgi Alanları -

VII- Bilimsel Etkinlikleri -

Emniyet Genel Müdürlüğü Temel Eğitim Kursları (Eğitmen)

VIII- Diğer Bilgiler

Pozitif Aile Terapisi Temel ve Master Düzeyi Eğitim Sertifikaları

Rorschach Uygulayıcı Sertifikası

EMDR Terapisti Sertifikası